

Pål Steigan · Per G. Gabrielsen
Per Lund · Egil Fossum

KRIG

i vår tid

OKTOBER
RAPPORT★
www.okp.no (2024)

KRIG

i vårtid

Pal Steigan · Per G. Gabrielsen
Per Lund · Egil Fossum

KRIG

i vår tid

Forlaget Oktober A/S
Oslo 1980

Pål Steigan, Per Gunnar Gabrielsen,
Per Lund, Egil Fossum:

KRIG I VÅR TID

©Forlaget Oktober A/S, 1980

Trykt hos A/S Duplotrykk, Oslo 1980

ISBN 82-7094-268-5

Innhold

Forord fra forlaget.	s. 7
Pål Steigan:	
Veien til Sarajevo, eller hvor nær er krigen?	s. 9
Pål Steigan:	
Etter Afghanistan — hva med Norge?	s. 21
Per Gunnar Gabrielsen:	
USA sterkere enn Sovjet?	s. 27
Per Gunnar Gabrielsen:	
Problemer i det norske forsvaret.	s. 37
Per Lund:	
Sovjetøkonomien i 80-åra:	
Uløselige motsigelser?	s. 45
Egil Fossum:	
Sovjets felttog: Lynangrepet på Afghanistan . . .	s. 69

Forord fra forlaget

Det sovjetiske angrepet på Afghanistan skapte frykt og uro hos mange mennesker. Trua på at verden er preget av avspenning og forhandlinger mellom supermaktene Sovjet og USA fikk et grunnskudd.

Det er grunn til engstelse. Faren for en ny storkrig har økt, gjennom de siste åra og i de siste månedene.

I en slik situasjon er det farligste av alt å sette seg ned i fortvilelse og *vente* på krigen. Det er om å gjøre å skaffe seg innsikt i situasjonen, spre den til mange mennesker, arbeide for å utsette, om mulig forhindre krigen — og bevare roen og fatningen også for det tilfellet at det verste skulle skje.

Det var hovedpunktene i svarene avisa Klassekampen fikk da de spurte Georg Vaagen om hva han mente om reaksjonene fra mange lesere.

Denne boka er laget for å bidra noe i en slik retning. Mesteparten av stoffet er skrevet spesielt for boka. Vi har bedt artikkelforfatterne legge fram synet sitt på en del sentrale problemstillinger i samband med den internasjonale utviklinga. Hvor nær er krigen — hva slags hendelser kan utløse en storkrig mellom supermaktene i dag? Hvilke erfaringer kan vi trekke av det sovjetiske angrepet på Afghanistan når det gjelder den sovjetiske militære tenkninga? Peker de indre problemene i Sovjet i retning av krig? Hva ligger i tiltakene fra den andre si-

---

da — er USA i ferd med å ta igjen offensiven? Hvordan står Norge rusta til å svare på et eventuelt sovjetisk angrep? Kan vi gi noen svar på hvordan folk bør forholde seg hvis det blir krig? Hva slags politikk stiller den aktuelle situasjonen krav om?

Formatet på boka setter sine klare grenser for grundigheten i svarene. Vår vurdering var at det var behov for ei slik bok raskt. Hvis den kan bidra til å klargjøre hvilke spørsmål det er viktigst å få oversikt over og hvilken retning svarene kan gå i, har vi oppnådd det vi ville.

Forlaget vil benytte anledningen til å takke for oppslutninga fra bidragsyterne og trykkeriet for innsatsen for å få boka raskt produsert.

Forlaget Oktober
Oslo, februar 1980
Knut Johansen

Pål Steigan

Veien til Sarajevo eller HVOR NÆR ER KRIGEN?

Det hører med til marxismens barnelærdom at kriger oppstår på grunn av økonomiske forhold, slik som f.eks. rivalisering mellom to imperialistmakter. Vi pleier å si at det er økonomiske interesser og «ikke et skudd i Sarajevo» som fører til krig. Dette er bevist gang på gang. Men det vi har lett for å glemme, er at det faktisk var mordet på erkehertug Franz Ferdinand i Sarajevo i 1914 som *utløste* den første verdenskrigen. Det økonomiske grunnlaget for krigen, den ujamne utviklinga mellom imperialistmaktene, hadde modna fra århundreskiftet og framover. Verden opplevde den russisk-japanske krigen, Marokko-kriser og Balkan-kriger før begeret var fylt. Konfliktene mellom de ulike imperialistmaktene på Balkan var så skarpe at det ikke skulle mer til enn et mord på en erkehertug for å sette i gang en verdenskrig.

Av dette bør vi trekke noen svært viktige historiske lærdommer. For det første er utviklinga av en storkrig ikke en mekanisk, men en dynamisk prosess. Det er ikke slik at krigen kommer når ei imperialistmakt har fått så og så stor overmakt. Om det var sånn, kunne en bare beregne ulike produksjons- og opprustningstendenser og finne et sannsynlig tidspunkt for utbruddet av krigen en gang i framtida. Ingen krig har starta på den måten, men tvert om utvikla seg gjennom en komplisert prosess

---

der deltakerne på et bestemt tidspunkt mista kontrollen over utviklinga.

For det andre forteller historien om Sarajevo at på et bestemt tidspunkt i den historiske utviklinga er spennin- ga så stor at en forholdsvis ubetydelig begivenhet kan utløse Ragnarokk.

Hvor mange år til krigen?

Etter Sovjets angrep på Afghanistan frykter mange mennesker over hele verden at en ny verdenskrig er ryk- ket svært mye nærmere. Det er en velbegrunna frykt. Bare de mest forstokka individer nekter å se at angrepet på Afghanistan er et ledd i et større spill, der blant an- net olja i Midt-Østen ligger i potten. Okkupasjonen har brakt Sovjet 60 mil fra Hormuz-stredet, der mesteparten av verdens eksportolje passererer. Muligheten for at Sovjet kan oppfylle de gamle tsarenes drøm om å nå Det indiske hav, er bokstavelig talt *snublende nær*. I en slik sammenheng begynner folk å spørre: Blir det krig om ett år, om to år, eller kanskje først i slutten av ti- året? Her må jeg minne om lærdommene fra tidligere kriger. Det økonomiske grunnlaget, rivaliseringa mel- lom et Sovjet på offensiven og et USA på defensiven, er allerede til stede. Dersom vi utelukkende studerte Sov- jets planer og behov, kunne vi peke på følgende: Mot midten av tiåret vil Sovjet skaffe seg absolutt militært overtak på USA. Sovjet mangler en god del støttepunk- ter og andre forberedelser til å ta en storkrig. Dette er faktorer som peker i retning av en slik krig mot slutten av tiåret, og ikke i begynnelsen av det. Fra Sovjets syns- punkt vil det sjølsagt være en fordel om landet kunne erobre verden land for land, uten noen verdenskrig. Men vi må huske at den 2. verdenskrigen brøt ut på et tidspunkt da Tyskland lå klart under den samla styrken til England og Frankrike. Det viser at vi ikke skal feste

---

for stor lit til at krigen lar vente på seg til Sovjet har oppnådd absolutt overvekt. Vi bør også huske at Hitler ikke *erklærte* verdenskrig.

Vestmaktene lot Hitler, Mussolini og Franco slakte den spanske republikken. Folkeforbundet reagerte ikke på at Italia tok Abyssinia (Etiopia). Ved Münchenavtalen i 1938 godkjente vestmaktene Tysklands annekasjon av Sudetland i Tsjekkoslovakia. Hitler kunne i ro og fred slå Østerrike under seg og okkupere hele Tsjekkoslovakia. Chamberlain, som var statsminister i England, fortsatte politikken med «fred og avspenning». Hitler hadde all grunn til å tru at England heller ikke ville reagerere alvorlig på det tyske overfallet på Polen. Men plutselig slo Chamberlain om og erklærte krig, uten engang å ha noen tropper å sende for å hjelpe Polen. Den 2. verdenskrigen var i gang.

Verdens folk bør innse at vi befinner oss *på randen av en ny verdenskrig*. Under bestemte, uheldige omstendigheter kan krigen bryte ut i år eller til neste år. Men dersom utviklinga tar en annen vei og det blir tatt effektive tiltak for å bremse den sovjetiske ekspansjonismen, kan krigen utsettes i en god del år.

Sovjet har dårlig tid

Den sovjetiske økonomien er inne i ei stadig djupere krise. Til nå har Sovjet-lederne ment at krisa kunne løses ved å importere kapital, teknologi og korn fra Vesten og betale for dette med oljeeksport. Denne utveien er i ferd med å bli blokkert. Sovjet bruker nå opp sine oljeressurser i et raskere tempo enn det finnes nye kilder. De nye kildene ligger dessuten i Øst-Sibir og er meget kostbare å utnytte. De krever avansert utstyr, som bare kan skaffes i vest, og det vil ta lang tid før de kan dekke behovet. Transporten fra Øst-Sibir til industriområdene i vest byr også på nesten uovervinnelige problemer. Dette

---

betyr at Sovjet kan bli oljeimportør rundt midten av ti-året, eller noe seinere. Hvor alvorlig dette er får en et inntrykk av når en veit at oljeeksporten skaffer 50% av Sovjets valutainntekter. Sovjet-lederne har tydeligvis gitt opp å løse den permanente landbrukskrisa og har blitt avhengige av å importere korn for oljeinntekter. Men når disse inntektene om noen år forsvinner og blir til *utgifter* i stedet, vil krisa i Sovjet-økonomien nærme seg en katastrofe. Det ser ikke ut til at den spesielle formen for byråkratkapitalisme som finnes i Sovjet er i stand til å finne noen *økonomisk* løsning på de økonomiske problemene. Da er det nærliggende å gripe til *militære* midler. Oljeressursene i Sibir blir først produktive om ti år, mens oljekildene i Midt-Østen kan utnyttes straks, bare de blir erobra ... Okkupasjonen av Afghanistan kan være et tegn på at haukene i Kreml har bestemt seg for at det er nettopp *det* som er veien å gå. I så fall er situasjonen langt mer alvorlig enn de fleste av oss ønsker å tro.

Mekka, et nytt Sarajevo?

Rett før jul i fjor blei den hellige moskéen i Mekka stormet av «demonstranter». Det har seinere vist seg at det var kommandosoldater fra bl.a. Syria, Libya, Sør-Jemen og Irak (stater med et godt forhold til Sovjet). Hensikten med okkupasjonen var å drepe kong Khaled og hans nærmeste familie og på den måten rydde veien for et statskupp i Saudi-Arabia. Alt tyder på at det var KGB som sto bak okkupasjonen. Både soldatenes opprinnelse, deres meget moderne våpen og måten aksjonen blei gjennomført på, peker i den retninga. Dessuten blei det umiddelbart spredd ei historie om at det var CIA som sto bak, noe som helt opplagt var løgn. Men ryktene førte til at den amerikanske ambassaden i Islamabad i Pakistan blei brent ned, og kunne ha ført til et brudd

---

mellom USA og de fleste araberstatene. Kuppet mislykkes fordi Khaled ikke var i moskéen den dagen. Han var forkjølet ...

Dersom kuppforsøket hadde lyktes og Sovjet hadde fått installert en pro-sovjetisk Ghadaffi i Saudi-Arabia, ville verdenskartet vært totalt endra. Verdens rikeste oljekilder ville vært under sovjetisk innflytelse. De vestlige industrilanda ville kjent kvelertaket rundt strupen. Supermakta USA ville ikke kunne unnlate å handle, kanskje i første omgang i form av en militæraksjon mot oljefeltene. Det ville igjen ført til sovjetiske mottrekk, og 80-åras Sarajevo ville vært et faktum.

Erobringsmønster

Legg merke til at Sovjet har okkupert eller støttet okkupasjonen av stater som hadde et dårlig forhold til USA. Det var ingen grunn til å frykte amerikansk militær reaksjon på invasjonen i Kampuchea. Styret i Kabul var allerede under sovjetisk innflytelse. USA kunne derfor ikke intervenere til fordel for Amin. Dette er et mønster. (Dersom okkupasjonen av moskéen var Sovjets verk, bryter den med mønsteret.) Det er sannsynlig at Sovjet vil fortsette sin aggresjon mot stater som allerede står på dårlig fot med USA. Derfor er Iran et mer nærliggende offer enn Pakistan i første omgang. Om Pakistan blir angrepet, vil general Zia be om amerikansk hjelp. Det er derimot lite trolig at Khomeini vil be om slik hjelp, eller at regjeringa i Syria vil gjøre det. Sovjet bruker til og med en avtale fra 1921 som Iran har sagt opp, men som Kreml fortsatt regner som gyldig. Ifølge den avtalen kan Sovjet gå inn med militære styrker i Iran dersom Iran er truet av ei fremmed makt. Sovjetlederne bestemmer jo alltid sjøl når et land er truet, derfor ligger Iran uhyre utsatt. Med sine enorme oljekilder

---

og sine havner i Den persiske gulfen er Iran et svært fristende mål for Sovjet.

Det er flere stater i området som ligger utsatt til. Hæren i Irak er lært opp av Sovjet, og Sovjet har flåtebase der. Riktignok stemte Irak mot Sovjet i FN, men likevel, eller kanskje nettopp derfor, er Irak et mulig angrepsmål, eventuelt fra Syria. Sovjet bygger opp sine militære styrker i Sør-Jemen til 15 000—20 000 mann. Både Nord-Jemen og Oman er nærliggende angrepsmål. Sovjet har mislykkes med tre statskupp i Afrikas største land, Sudan. Er tida moden for et fjerde forsøk?

Verden holdt pusten da Tito ble alvorlig sjuk. Sovjets infiltrasjon i Jugoslavia er velkjent, og Sovjet-lakeien Sjivkov i Bulgaria har allerede gjort forberedelser til militære provokasjoner mot Jugoslavia, ved å sette fram klare krav om grenserevisjon i Makedonia. Tyrkia er også et område som ligger i faresonen. Den sovjetiske infiltrasjonen er allerede ganske stor, både økonomisk og politisk. Dersom Sovjet lyktes i å gjøre Tyrkia til vasallstat, ville drømmen om å bli ei Middelhavs-makt bli oppfylt. Disse tendensene og farene har sjølsagt eksistert i lang tid, men de blir langt mer akutte etter at Sovjet i Afghanistan har vist hvordan Kreml er villig til å løse sine problemer. Det som blei gjort i Afghanistan, kan i prinsippet gjøres hvor som helst.

Ei Tass-melding

7. januar sendte TASS ut ei melding som inneholdt grove trusler mot Norge. Enda sovjetisk etterretning visste utmerka vel at Norge ikke hadde foretatt noen vesentlige militære tiltak, lot TASS som om dette var tilfelle. På grunnlag av ei melding fra UPI erklærte TASS at Norge dreiv med «uvennlige handlinger» og «provokasjoner» mot Sovjet. Dette er meget sterke ord. Men det sto videre at disse «provokasjonene» var «*en trusel mot*

---

freden og sikkerheten i Nord-Europa og uforenlige med fred». Dersom dette hadde vært en diplomatisk note og ikke ei telegrambyråmelding, så hadde det vært jamngodt med en åpen trusel om krig. *Neste skritt ville vært invasjon*. Nå var det ingen diplomatisk note, og derfor heller ingen direkte krigstrusel. Den var derimot *et varsel* om hvordan Sovjet ville se på *ei framtidig mobilisering* fra norsk side, nemlig som «uforenlig med fred», eller altså som et påskudd til å gå til angrep. Derfor må vi ta TASS-meldinga ytterst alvorlig.

Norge er i skuddlinja for den sovjetiske ekspansjonismen. Dersom et sovjetisk angrep på Europa skal lykkes, må Sovjet beherske flankene. Den sovjetiske oppmarsjen i Midt-Østen og på Afrikas Horn på oppfattes som en forberedelse til å ta sørflanken. Men sørflanken er lang og komplisert. Det bor hundre millioner mennesker eller mer i disse områdene. Nordflanken er derimot sørgelig enkel. Nordflanken består i hovedsak av *ett land* med fire millioner mennesker. En munnfull.

Hva skal vi gjøre?

Klassekampen mottar leserinnlegg fra vettskremte mennesker som har fått panikk av den økende krigsfaren. Reaksjonen er menneskelig, men det må være enhver revolusjonærs plikt å motarbeide panikktendenser. Panikk hindrer en fra å tenke klart, og det hjelper ingenting å bli redd. Det finnes politiske retningslinjer som det går an å følge i dag for å motarbeide krigen. Disse retningslinjene kan utdypes og forsterkes etter hvert som vi vinner erfaring.

For det *første* må den sovjetiske ekspansjonismen møtes med motstand og ikke med ettergivenhet. Det er en illusjon å snakke om å fortsette politikken med «fred og avspenning» etter Afghanistan. Okkupasjon er ikke avspenning, dersom stortingspolitikkerne skulle tru det.

La meg minne om Øverlands bitre kommentar til den spanske borgerkrigen: «Endelig kan der føres krig — uten at freden krenkes.» Norge og andre land bør bruke straffetiltak som svekker Sovjets mulighet til å drive ekspansjon. Alle land som utsettes for trusler bør styrke sin evne til sjøforsvar.

For det *andre* må det gis effektiv og handfast støtte til dem som fører krig mot sovjetisk aggresjon. Militær og materiell hjelp til den afghanske, kampucheanske og eritreiske geriljaen er billig sjøforsikring. Disse krigene kan tappe krefter fra Sovjet og binde landets styrker. Raske seire for Sovjet gir derimot Sovjet muligheter til å angripe flere land.

For det *tredje* må vi kreve at Norge presser Sovjet til å gi avkall på Kapp Heer-basen på Svalbard og at Norge skaffer seg støtte i verdenssamfunnet til skrittvis å bringe Svalbard under fullstendig norsk kontroll.

For det *fjerde* er det nødvendig å kreve et virkelig forsvaret av Sør-Norge, styrking av luftvernet av de store byene og effektivt anti-panser og anti-luftskyts for hærenhetene som må settes opp i Sør-Norge. Å gå inn for norsk nedrustning i den nåværende situasjonen er i praksis krigshissing, fordi det er å invitere til okkupasjon.

Dersom Norge blir okkupert, vil det ikke kunne frigjøres uten en langvarig folkekrig. Derfor bør det for det *femte* utvikles en massebevegelse for at flest mulig skal dyktiggjøre seg til å yte en innsats i den krigen. Kvinnene bør forlange å få militær opplæring på en måte som er tilpasset deres situasjon. Sivilforsvaret må moderniseres, og det må gjennomføres storstilt informasjon om sivilbefolkningas muligheter til å beskytte seg mot angrep.

For det *sjette* må det drives utstrakt og bredt enhetsfrontarbeid for å svekke sosialimperialismens politiske fotfeste i Norge og for å mobilisere så store deler av folket som mulig til motstand mot aggresjonspolitikken.

I tilfelle krig

På tross av at vi ønsker at det skal være mulig å avverge en ny storkrig, bør vi innse at den likevel kan komme. Det er ikke mulig her å komme inn på i detalj hva som bør gjøres i enhver situasjon. Men det finnes visse grunnleggende prinsipper som må følges.

I en krigssituasjon vil fienden prøve å skape panikk og kaos. Derfor må *første* bud være at en skal motvirke panikk og bidra til å organisere motstanden. Organisert motstand vil motvirke panikk.

For det *andre* er det viktig å følge parolene som etter hvert vil komme fra den organiserte motstandsbevegelsen. Det er ikke mulig å fastslå konkret hva disse parolene etter hvert vil gå ut på. Men når motstanden blir organisert, er det viktig at flest mulig skjønner behovet for å følge de viktigste parolene fra motstandsbevegelsen.

For det *tredje* bør en være klar over at en eventuell okkupasjon av Norge vil bli langt blodigere enn den tyske okkupasjonen. Det er ikke mulig å love noe annet enn blod, svette og tårer. En motstandskamp vil kreve tunge ofre, og det er nødvendig å forstå at det ikke vil finnes noen lett utvei.

For det *fjerde* må enhver nekte å samarbeide med okkupantene. Masseorganisasjoner må nekte enhver forbindelse med dem. Forræderi må ikke bli tålt.

For det *femte* er det alles plikt å delta i motstandsbevegelsen. De som ikke kan kjempe aktivt kan bidra med forsyning, etterretning, dekning osv.

For det *sjette* er det viktig å innstille seg på langvarig og bevegelig krigføring som rammer okkupantens svake punkter og slår til når han minst venter det.

For det *sjuende* er det nødvendig å skape en politisk

---

front av alle patriotiske krefter for å bekjempe en okkupasjon og drive en angriper på sjøen.

Mange spør om hva de sjøl skal gjøre, hva de skal gjøre med ungene sine, hvor de skal rømme osv. En bør være klar over at de færreste vil kunne rømme. Det finnes ingen garanti for at Sverige ikke blir okkupert. Motstanden vil i verste fall bli uten bakland. Det vil ikke finnes noe forsyningsapparat som kan forsørge titusener eller hundretusener av flyktninger på skauen eller i fjellet. Derimot vil det være viktig å bygge opp en hemmelig motstandsbevegelse i de okkuperte områdene. Enhver får tenke gjennom hvordan en best kan bidra til kampen i en slik situasjon. Dersom ulykka skulle være ute og den krigen vi alle forsøker å forhindre skulle bryte ut, er det viktig at flest mulig handler rasjonelt og yter sitt bidrag, enten det er lite eller stort.

For kommunister gjelder det prinsippet Georg Vaagen pekte på i Klassekampen: Ha tillit til folket og tillit til partiet. Holder vi fast på disse prinsippene, kan vi oppnå mye — sjøl mot en sterk motstander.

Pål Steigan

Etter Afghanistan — HVA MED NORGE?

I fjor vår (1979) hadde jeg en kommentar til Sovjets militærstrategi i Aftenposten på bakgrunn av invasjonen i Kampuchea. Jeg påsto at norsk militærpolitikk bygger på illusjoner og på en total misforståelse av Sovjets angrepsstrategi. De to store illusjonene er for det første troen på at NATO vil kunne hindre en sovjetisk okkupasjon av Norge ved hjelp av ei luftbru, og for det andre at det vil være mulig å overføre store norske styrker fra Sør-Norge til Nord-Norge i en krigssituasjon. Misforståelsen av Sovjets angrepsstrategi er idéen om at Norge vil bli invadert gradvis nordfra. Okkupasjonen av Afghanistan bekrefter disse synspunktene mine til overmål.

Lynangrep

Invasjonene i Tsjekkoslovakia, Kampuchea og Afghanistan blei gjennomført som lynangrep med stor militær slagkraft. De politiske forholda i Afghanistan tillot Sovjet å fly inn en av sine avanserte luftlandedivisjoner på om lag 6000 mann til Kabul for å gjennomføre sjølv kuppet. Deretter fulgte hovedstyrken som i løpet av kort tid var oppe i 100 000 soldater. Denne operasjonen blei gjennomført så raskt og effektivt at ingen kunne reagere

---

før invasjonen var et faktum. Det er et tankekor at Sovjet kunne forberede en så stor operasjon uten at ulike etterretningskanaler slo alarm. Dette betyr at det ikke er noen grunn til å ha store illusjoner om at det vil være ei lang varslings tid før et sovjetisk angrep. De norske militærplanene forutsetter ei varslings tid på om lag ei uke, fordi det vil være umulig å gjennomføre den store transporten av tropper nordover på kort tid etter et overfall. Den må skje i fredstid og tar i beste fall ei uke. Det meste vi kan håpe på er at vi får noen timers varslings tid.

Angrep på hovedstaden og byene

Et felles mønster for de sovjetiske overfallene har vært et raskt støt mot hovedstaden for å prøve å få en politisk løsning. Vietnam fulgte også denne oppskriften. Sovjet fløy inn i Kabul, drepte regjeringssjefen, oppløste regjeringa og utnevnte sin egen quislingregjering som så «ba om sovjetisk assistanse». Ved en slik operasjon vil Sovjet stille verden overfor et *fait accompli* — en fullbyrdet kjensgjerning. Hele det politiske spillet til Kreml og marionettene deres (som herr Knutsen i «NKP») etter Afghanistan-invasjonen har jo nettopp bygd på en fullbyrdet kjensgjerning. Derfor er NATOs og Overkommandoens operasjonsmodell for et sovjetisk angrep på Norge i beste fall antikvarisk. Er det for alvor noen som vil hevde at de russiske militærsjefene tar sikte på å rulle opp Norge på langs fra Grense-Jakobselv til Lindesnes over utallige fjelloverganger og fjordarmer for å gi den norske regjeringa rikelig med tid til å flykte til London eller Washington og NATO rikelig tid til å gjennomføre si luftbru? Dagdrømmer. Mønsteret fra Afghanistan er klart. Sovjet vil sette inn et avgjørende støt mot Oslo og noen få andre nøkkelbyer for å lamme administrasjonen og ta regjeringa til fange. Med et di-

---

rekte angrep på Sør-Norge vil planene om å sende soldater nordover fra Gardermoen og andre flyplasser klappe sammen. Et slikt angrep vil i hovedsak være gjennomført over natta. Deretter kan hovedstyrken pøses inn og rykke nordover og utover i landet. Med regjeringa som fanger kan Sovjet enten prøve å presse den til å godta okkupasjonen og bli et administrasjonsråd for «den sovjetiske nyordninga». Eller mer sannsynlig: Regjeringa blir likvidert, og Sovjet plukker ut ei «progressiv nasjonal samlingsregjering» av forrædere. Denne «regjeringa» oppretter en freds- og venns-kapsavtale med Sovjet og tar avstand fra ethvert forsøk på «innblanding i Norges indre anliggender» fra «NATO, kineserne og verdensreaksjonen». Dette er utvilsomt Sovjetstrategenes modell. Det kan tenkes at situasjonen presser dem til å velge andre modeller, men denne er den mest sannsynlige. Og ingen i Norge er forberedt på en sånn mulighet.

Militær overlegenhet

I Afghanistan kjørte Sovjet inn sitt mest avanserte utstyr: T-72-stridsvogna, «Svalbard-helikopteret» Mi 24, avansert anti-tank- og anti-panser-utstyr. Med 100 000 soldater mot den demoraliserte og delvis demobiliserte afghanske hæren og en splitta geriljabevegelse var dette i første omgang en overveldende styrke. I tilfelle av et overgrep på Norge tyder mye på at Sovjet vil forhåndsplassere store deler av marinen sin ute i Atlanterhavet og Norskehavet, slik at en amerikansk konvoi aldri kommer fram. Fra baser i Leningrad- og Kaliningrad-distriktene kan Sovjet-lederne sende luftlandedivisjoner som er kampklare i Oslo maksimalt to timer etter avreise. Så kan det pøses på med styrker fra Murmansk og gjennom Finland til Nord-Norge. Den stående hæren i Norge vil ikke ha noen mulighet til å hindre at landet

---

blir okkupert, og den har delvis ikke anti-tank- og anti-luftskyts til å møte et slikt angrep. En eventuell invasjon fra NATO vil skje etter at den sovjetiske styrken har oppretta sterke støttepunkter i Norge.

Ingen tillit til USA

Den amerikanske reaksjonen på invasjonen i Afghanistan viser at det er liten grunn til å ha tillit til USA. Carter er sjokkert og protesterer, men han fortsetter å drive Iran i hendene på Sovjet fordi han er mer opptatt av å vinne valgkampen enn å demme opp mot den sovjetiske aggresjonen. Norge er et av de strategisk viktigste landa i Europa, derfor er det sannsynlig at et overfall på Norge vil føre til verdenskrig. Men det er ikke fullstendig umulig at USA vil være villig til å handle med Sovjet om Norges skjebne. («Dere får Norge hvis vi får beholde Tyrkia.») Eller de amerikanske generalene kan «frigjøre» oss ved å bombe russiske tropper i Norge med atombomber. At vi da også blir frigjort fra oss sjøl, er et mindre problem for Pentagon.

Politiske konklusjoner

Alt tyder på at den norske hæren vil knekke sammen etter forholdsvis kort tid overfor et massivt angrep. Dette betyr ikke at det er likegyldig hvordan den kjemper. Etter Afghanistan er det mest reaksjonære forsvarspolitiske standpunktet det som går ut på at Norge bør ruste ned. Små land som Norge må styrke sin evne til sjøforsvar om de ikke vil ende som kolonier under de nye tsarene. Det er viktig at det finnes våpen til å slåss mot den typen angrep vi kan vente fra Sovjet og at flest mulig har trening i å bruke dem. Det er viktig å få et forsvaret av Sør-Norge, og det er viktig å forberede seg på

---

omgruppering til geriljakrig og langvarig folkekrig etter at den regulære motstanden er knust.

Men dette betyr jo å styrke borgerskapets militærapparat. Ja. Det finnes i dag ikke noe annet militærapparat i Norge som kan så mye som sinke et sovjetisk angrep med ett minutt. Eventuelle forsøk på å bruke det samme militærapparatet i Norge må møtes med politisk motstand blant soldatene og befolkninga for øvrig. En slik mulighet er imidlertid mindre realistisk på kort sikt enn et sovjetisk angrep. Derfor er det i arbeiderklassens interesse at det borgerlige norske forsvaret skal være best mulig i stand til å stå imot et angrep. Dette betyr ikke å godta borgerskapets militære doktriner eller prioriteringer. Nettopp lærdommene fra Afghanistan viser at f.eks. F-16-flyet er en katastrofal feilvurdering av hva et forsvar av Norge krever. Det sløses bort milliarder på et fly som kanskje blir satt ut av spill i krigens første timer mens det er en katastrofal mangel på anti-tank- og anti-luftvåpen.

For kort tid sia blei vi i AKP(m-l) regna som «krigshissere» når vi pekte på at Sovjet forbereder krig. Nå frykter mange at Norge kan lide samme skjebne som Afghanistan. Vi kan godt si at *dessverre* har vi fått rett. Vi ønsker fred. Men Sovjet-lederne har tydelig vist at de gir blaffen i hva folk ønsker. Dersom vi ikke har vilje til å forsvare oss, vil det være en invitasjon til angrep.

Klassekampen 19. januar 1980

Per Gunnar Gabrielsen

USA sterkere enn Sovjet?

USA var en overlegen atommakt — inntil Sovjet jevnet ut forskjellen de siste ti åra. Det var en av de viktigste måla Bresjnev oppnådde med sin «freds- og avspenningspolitikk». Før denne utjevninga skjedde, kunne USA besvare ethvert sovjetisk angrep med et gjengjeldelsesangrep som utrydda avgjørende byer og baser i Sovjet fullstendig. Men Sovjets oppbygging av langdistanseraketter har hatt et sånt omfang at Sovjet er i stand til å angripe USA, tåle motangrepet og kunne gi USA et avgjørende slag i neste omgang. Omvendt kan USA gjøre det samme. Ingen av supermaktene har noen atomoverlegenhet i dag. Dette siste er den viktigste forskjellen fra tidligere.

Dette vipper terrorbalansen slik at USA nå må vurdere seg sjøl som innsats i et spill om en del eller hele Europa, en del eller hele den tredje verden.

USA og Sovjet er omtrent jevnbyrdige når det gjelder langdistanseraketter. Når det gjelder mellomdistanseraketter i Europa, har Sovjet gjennom lengre tid bygd opp SS-14. Det som nå kommer, SS-20, gjør at Sovjet er overlegent med hensyn på Europa. Her kommer da atomvedtaket til Nato inn og skal kompensere for dette, og det vil få virkning i 1985/86.

USA satset og satser voldomt på å utvikle atomteknologi. Det er et *svakhetsstrekk*. Russerne tok oppgjør med en slik politikk i 1964 da de styrta Krustsjov. Han hadde utvikla den doktrinen at konvensjonell krigføring er avlegs i den moderne verden. De oppretta en egen strategisk atomstyrke i Sovjet som de skilte ut fra de andre forsvarsgrenene, satte inn om lag en kvart million mann i den, satsa svært mye på raketter. Krustsjov hadde den ideen at de ellers skulle greie seg med KGB, politiet og sjukehusvesen når det gjaldt de interne problemene.

Når de tenkte framover og hadde ambisjoner om å bli ei imperialistmakt, er det klart at dette opplegget var håpløst. Det går ikke an å okkupere fremmed land med atomraketter. Det viktigste for en aggressiv imperialistmakt er at den har enormt store konvensjonelle styrker.

Forskjellen når det gjelder atomstyrkene er at USAs atomvåpen er teknologisk mer sofistikerte enn Sovjets: De har bedre styringsteknologi, bedre treffsikkerhet og liknende. De er bedre i stand til å sette russiske forsvarsverker ut av spill.

Sovjets styrke er at om en måler sprengkraften i antall megatonn, det de er i stand til å levere av bomber, så er den nesten dobbelt så stor som USAs. Det dreier seg om ca. tre milliarder megatonn for USA, ca. fem for Sovjet (tall fra publikasjoner fra Institute for Strategic Studies). Det er altså oppnådd en slags form for balanse her. Strategiske atomvåpen har veldig liten betydning, fordi de ikke er til noen hjelp for noen av partene. Dessuten, det aller beste mobile systemet som de har på begge sider, er ubåtene. På begge sider er det militære utstyret for å kunne ødelegge atomubåtene svakt.

Sovjets hær teller, *inklusive reservene*, 12 millioner mann, USAs 4 millioner. Warszawapakten har en overlegenhet i forhold til Nato i forholdet 3 til 1. Sovjet har mer enn dobbelt så mange tanks som USA, Warszawapakten tre ganger så mange som Nato. Sovjet har mer

---

enn dobbelt så mange pansrede kamp- og personellkjøretøyer som USA. Dette er ett av resultatene av at Sovjet har økt forsvarsbudsjettet 5 prosent årlig de siste ti åra mens USAs budsjett har vært frosset fast. Hvordan kan de som hevder at USA er den sterkeste militærmakta hoppe over disse fakta? (Kilde: IISS, 77/78.)

Sovjet har 4 millioner mann som kan karakteriseres som kampstyrker. Men reservene deres har høy standard, mye øvelse og flere års hard verneplikt bak seg. USAs aktive kampstyrker er maksimalt 2 millioner mann. Det sier litt om problemene deres når mellom halvparten og 70 prosent av det amerikanske forsvarsbudsjettet går til personellutgifter. Den sovjetiske soldaten har ca. kr. 1,50 pr. dag. De høye personellutgiftene til USA er uttrykk for en byråkratisering av militærmaskinen. Men det er også en positiv faktor som har å gjøre med organiseringen av de to supermaktens stridskrefter. De fleste militæreksperter er enige om at USAs evne til å holde ut en langvarig krigføring er mye større enn Sovjets. Sovjet har løst sitt forsyningsproblem ved å lesse alt på biler eller på pansrede personellkjøretøyer. Det betyr at der har de mannskapene, våpen, drivstoff, ammunisjon, og de blir slik i stand til å drive krigføring veldig raskt, og i om lag ei uke. Da skal det sovjetiske transportvesenet tre inn, og da begynner problemene.

I USA fins det et forsyningsystem i hæren som er mye mer avansert, og som holder koken mye lengre. Derfor utgjør det administrative støttepersonellet i en amerikansk divisjon en mye større del enn i en tilsvarende sovjetisk.

Antallet soldater sier slett ikke alt. Det er mange eksempler på at styrker som er overlegne i antall er slått av bedre utstyrte, bedre trente styrker. I dette bildet hører også disiplin og kampmoral med. For eksempel hadde de tyske okkupasjonsstyrkene i april 1940 mannskapsmessig underlegenhet i en del trefninger på Østlandet,

---

men de vant fordi de hadde en ledelse som var innstilt på å vinne.

Når det gjelder stridsvogner, er de amerikanske XM1-tanksene bedre enn T-72 og ikke minst T-62-tanksene til russerne. Men det betyr ikke så mye, for de kan hamle opp med hverandre relativt greit. Det som teller i denne forbindelsen er operasjonelle retningslinjer, hva de har å sette inn en masse, og slikt. Og problemet er at General Motors bare greier å produsere veldig lite av XM-tanken, sånn at Sovjet har en tanksreserve på kanskje mellom 40 000 og 60 000 stridsvogner, men USA kanskje bare har en tredjedel av dette.

Sovjet har også en overlegenhet når det gjelder pansrede kamp- og personellkjøretøyer, 47 000 mot USAs 22 000. Mens USA har 5000 sjøldrevne og tauede haubitzere/kanoner, har Sovjet 19 000. I tillegg kommer et fornyelsesprogram som med hensyn til avansert utstyr og mengder utstyr gir Sovjet økt overlegenhet for hvert år.

Natos håndvåpen er bedre enn de sovjetiske. De er også mer funksjonelle i den forstand at de passer til den taktikken som den amerikanske hæren er lagt opp til, nemlig at de skal slåss i pansrede personellkjøretøyer der ammunisjon og våpen skal ta minst mulig plass. Amerikanerne har her M-16 som er liten og lett med ammunisjon som tar halvparten av volumet til den sovjetiske, og en tredjedel av volumet til f.eks. den norske. Psykologiske tester under den andre verdenskrigen viser at masseildkrafta er viktigere enn skarpskyttereigenschaften.

Natos problem er standardisering. De har forskjellige kaliber, forskjellige våpen, men teknisk er de bedre enn sovjetiske våpen. Sovjet er nå i ferd med å utvikle et lett enhetsgevær. Altså samme tanke som den amerikanske, bare at de trolig vil prøve å få den mer funksjonell og enkel. En fordel med sovjetiske våpen er at de er ganske

---

enkle. De amerikanske våpnene er mer sofistikerte og altså mer avhengig av et høyt kvalifisert teknisk personell, og det er et problem når det er for lite av det.

Tilsvarende inntrykk gir studier av flåte- og luftstyrkene til USA og Sovjet. De som i dag hevder at USA er den farligste og mest aggressive supermakta, ser bort fra klare fakta og bør konfronteres med disse. Det er grovt når folk som har tilgang til materiale, og tid til å vurdere det, hevder sånt tøv. Dette legger ikke minst et stort ansvar på ledelsen i Sosialistisk Venstreparti som går i spissen når det gjelder å tone opp USA og tone ned Sovjet.

I virkeligheten er Sovjets overlegenhet større enn det foregående gir inntrykk av. Jeg skal vise det ved å ta opp situasjoner i to særlig viktige områder, Midt-Østen og Europa.

Midt-Østen er viktig i dag, og det vil være viktig i morgen. Fra dette området importerer USA 40 prosent av sitt oljeforbruk, Vest-Europa 60 prosent og Japan hele 90 prosent. Og området er en av Europas flanker — militært sett. Det var en av grunnene til at Rommels felttog i Afrika ble gjennomført. Han ville bryte de allierte stillingene rundt Midt-Østen og skape et gjennombrudd som forbandt de tyske framstøtene i Midt-Østen med de tyske divisjonene i Sovjet-Samveldet. Det ville langt på vei sikre Tysklands flanker i dette strategiske området.

Sovjet har i dag minst to luftlandedivisjoner i en avstand av om lag 60 mil fra Irans oljekilder. I løpet av et par døgn er Sovjets svært slagkraftige blitzstyrke i stand til å erobre disse kildene, stanse 40 prosent av USAs, 60 prosent av Europas og 90 prosent av Japans oljetilførsel ved å sperre Hormuz-stredet. I heldigste fall er USA i stand til å overføre 20 000 mann til dette området i løpet av 14 dager. I samme tidsrom kan Sovjet overføre

---

minst 100 000 mann til det samme området. For USA er dette Operasjon sjølmord.

USA har en god del tropper stasjonert utenlands. Her er noen tall: 30 000 i Sør-Korea, 14 000 på Filippinene, 15 000 i Latin-Amerika, 2200 i Midt-Østen. Så har de 25 000 mann i den 6. flåten og 22 000 i den 7. flåten. Men om en ser på dette i forhold til det brennbare området rundt Gulfen og Afrikas Horn, Pakistan og Sørøst-Asia, så har USA i dag ca. 2200 mann i dette området, eventuelt forsterka med 50 000 fra 6. og 7. flåte. De som er knytta til de to flåtene, har ikke de samme mulighetene til å være operative som de styrkene Sovjet har sendt inn i Afghanistan. Det er sikkert som en kompensasjon for dette Carter planlegger brannkorpset på 110 000 mann som skal bygges opp.

Carter ønsker seg sikkert et «brannkorps» på 110 000 mann som kan operere over hele kloden. Men økonomien er et problem. Mannskapsressursene et annet. I dag har USA store problemer med å skaffe folk til hæren sin. Offentlige ververe jobber i stor stil for å dekke opp det som trengs i dag. Gjennomtrekken er stor, oftest er en kontrakt med hæren ei overgangstid for arbeidsløse før de kan komme i arbeid. Dette skaper virkelig store problemer når det gjelder standarden på soldatene og standarden og antallet på offiserer. Å skaffe 110 000 mann ekstra er en belastning. Og å overføre dette fra andre steder, som blir forsøkt nå, svekker med nødvendighet USAs innflytelse i andre deler av verden.

De mannskapene som er satt av til å bygge den opp, er for det første en av de amerikanske luftlandedivisjonene som heter 102. Airborn, pluss en annen luftlandedivisjon som heter 88. Airmobile. Dessuten avdelinger fra US Marines. De tar altså soldater som alt fins for å slutte dem sammen organisatorisk til en styrke som kan kjøres raskt inn. Nå blir f.eks. US Marines frakta med båt. Fra USA til Gulfen tar det så lang tid at Sovjet

---

kunne okkupere ti land uten at de kunne få gjort noe som helst.

Det andre er at USA mangler våpensystemer for luftmobil krigføring, det vil si systemer som gjør at en kan rykke inn og opprette et bruhode og avansere fort. I motsetning til dette har Sovjet en svært godt utbygd helikopterflåte, og de har lette strids- og personellkjørtøyer som de kan ta med og flytte titalls av mil om gangen. De kan også fly inn mye folk. Dette har ikke amerikanerne kapasitet til nå. Dette vil også koste svært mye penger, og jeg tror det er riktig at de har budsjettmessige problemer med å bygge opp «brannkorpset», sjøl om deler av det alt er oppretta og er i trening.

Hovedlinja i den amerikanske opprustninga er å satse på atomopprustning. Tilbudet USA har til landa i Midt-Østen er i realiteten en atomladning som riktignok retter seg mot russiske soldater i området, men som nok tar med seg en del av sivilbefolkninga også. De konvensjonelle tiltaka Carter tar i Midt-Østen er «peanuts», det de gjør er i virkeligheten å stille USAs svakhet nakent til skue. At dette i neste omgang får politiske konsekvenser, er det liten tvil om. Regimene i Pakistan, Saudi-Arabia, Oman osv. har valget mellom å satse på egne krefter, eller å forsone seg med Sovjet.

I *Europa* er problemet tilsvarende. Warszawapaktlandene har en overvekt av landstridskrefter med 3 til 1 i sin favør. Dette peker på det store problemet for USA/Nato, nemlig den akutte mangelen på konvensjonelle styrker i Vest-Europa. Sjølsagt er dette resultat av den ensidige satsinga på atomopprustning fra USAs side. Det reiser også et annet problem for dem som regner med at det blir sendt store unnsætningsstyrker til Norge i tilfelle Sovjet angriper oss. Verken ledelsen i USA, Vest-Tyskland eller Storbritannia vil prioritere

---

f.eks. 10 000 velutstyrte marinejegerere til Norge når den sentrale fronten står i flammer. Jeg vil minne om krigen i Norge i 1940, da de engelsk/franske styrkene ble trukket ut i april etter Tysklands angrep i Sentra-Europa.

I det relativt åpne terrenget i Sentral-Europa vil motorisert infanteri, tanks og panserkjøretøyer få en viktigere plass nå enn i 1940—45. Warszawapakten har over 20 000 tanks i operativ tjeneste, mens Nato har 7000. I tillegg kommer en betydelig overvekt til Warszawapakten av pansrede kamp- og personellkjøretøyer. Denne underlegenheten i konvensjonelle styrker gir USA følgende valg i en storkrig som starter med et konvensjonelt angrep fra Sovjets overlegne styrker: Enten tape europeisk terreng eller sette inn atomvåpen. Som sagt, dette er først og fremst et viktig svakhetstegn ved USA. Og i neste omgang reiser det mange problemer både for europeiske statsledere som må vurdere om de virkelig kan eller tør stå imot Sovjet, eller om de er bedre tjent med å vise ettergivenhet. Ved siden av de økonomiske forbindelsene mellom vest-europeiske land og Sovjet, er den militære underlegenheten en viktig faktor for å utvikle kapitulasjonstendenser. Det er også et forhold som gjelder i Norge.

Moderniseringa av atomvåpna i Europa har stjålet altfor mye oppmerksomhet fra det som er det virkelige hovedproblemet når det gjelder den sovjetiske opprustninga, det svære militærindustrielle komplekset og de enorme konvensjonelle styrkene, som er langt overlegne Vestens. Disse kan ikke møtes med å kreve mer atomvåpen, de må møtes med å kreve sterkere konvensjonelle styrker i Vest-Europa. Derfor mener jeg at kravet om at vi må støtte dette moderniseringsopplegget til Nato, ikke er riktig.

Natos strategi og taktikk for Europa bygger på falske forutsetninger og er i stor grad et illusjonsforsvar. Nato bygger nå blant annet på overføring av 1,5 millioner

---

amerikanske soldater med utstyr over Atlanteren. Dette vil kreve 900 passasjerfly i kontinuerlig frakt i tre måneder, samtlige amerikanske skip pluss 600 andre skip, deriblant 250 oljetankere. Ingen i Nato påstår engang at nødvendig eskorteapparat og flystøtte finnes. Langt mindre at det er landingsmuligheter i et Europa i full krig for en slik styrke. Dette vil si at det konvensjonelle styrkeforholdet i Europa, med stor sovjetisk overvekt, ikke blir endra. Det stiller enda en gang USA overfor valget mellom å la Europa klare seg sjøl, eller at USA setter inn atomvåpen, med de konsekvensene det innebærer.

Kan USA på relativt kort sikt bygge seg opp igjen, ta igjen forspranget og gjøre seg fortjent til betegnelsen som verdens farligste supermakt? Nei. Jeg skal gi noen argumenter for dette:

Summerer vi de tiltaka Carter har tatt nå, er det to iøyenfallende trekk: For det første ligger storparten av den *kvalitative* forbedringa på utbygging av atomvåpna. Dette er ei videreføring av den linja USA har fulgt til nå, nemlig å forsøke å kompensere underlegenhet i konvensjonelle styrker med atomvåpen med høy teknologisk kvalitet. For det andre vil disse tiltaka ikke bety noe i effektivitet før på midten av 80-tallet. Det siste får innvirkning på når krigen kan bryte ut. Venter Sovjet til USA har styrka seg? Venter de til Nato-vedtaket får effekt?

På atomsida dreier det seg om utbygging av *mobile* utskyttingsbaser for langdistanseraketter i et såkalt MX-system. Dette betyr at de er mye vanskeligere å trefte for russiske langdistanseraketter. De har også planer om å grave en mengde blind-hull, dvs. falske oppskyttingsramper, som skal forvirre russerne. Dette siste er et ganske omfattende prosjekt, det koster 20 milliarder dollar og skal gjennomføres i løpet av 4—5 år.

De skal også utvikle en ny langdistanserakett, Minute-man 3, de vil utstyre ubåter og overflateskip med mellomdistanseraketter, og de skal utvikle B 1-bombeflyet. Dette siste skal trolig produseres og erstatte B 52. Foreløpig moderniseres B 52, som er et tilbakeliggende fly i forhold til den strategiske flystyrken til Sovjet.

Den konvensjonelle oppbygginga er konsentrert om følgende: Utskiftning av den taktiske flystyrken, vanlige jagerfly. Oppbygging av krigslagrene i Europa. I dag er USAs militærlagre i Europa stipulert til å holde i 30 dager, mens hele Nato-strategien forutsetter at den skal holde i 90 dager. Oppbygginga av dette til 90 dager vil koste 20 milliarder dollar.

Totalt sett vil oppbygginga av atomforsvaret koste 20 milliarder dollar, mens den konvensjonelle oppbygginga vil komme på ca. 30 milliarder dollar.

Jeg kan ikke se at dette på noen måte løser problemet med de reelle styrkeforholdene i Europa eller andre strategisk viktige områder.

Per Gunnar Gabrielsen

Problemer i det norske forsvaret

Det norske forsvaret er bygd opp på tesen om at vi skal få unnsetninger utenfra. I flere sammenhenger har vi pekt på at dette betyr å bygge forsvaret av Norge på en illusjon. For det første forutsetter det at det blir tid — varslings tid — til å sende styrker fra Nato inn med fly og båt (hovedstyrken må fraktes på den måten, og det tar lang tid). For det andre forutsetter det at situasjonen er slik at Nato har styrker å avse til Norge. Et sovjetisk angrep på Norge er lite trolig i en annen situasjon enn full krig i Europa, og sannsynligvis vil det som er av Nato-styrker her bli bundet i Sentral-Europa. Det er verdt å merke seg at det heller ikke finnes styrker av betydning som er øremerka for overføring til Norge. Maksimalt et par bataljoner britiske kommandosoldater, altså et par tusen mann, dessuten en kanadisk brigade, der en bataljon er beregna på å tas over med fly, mens resten skal komme etter med båter.

Krava som begynner å komme fra høyre om omlegging av norsk basepolitikk må ses i lys av dette — som en innrømmelse av at de gjeldende planene bygger på falske forutsetninger. Jeg ser forslagene om forhåndslagring av tyngre militært utstyr i Norge som et tredjedels skritt på veien til å få base baser her. Jeg mener det vil være politisk galt å begynne å støtte slike krav. Det

---

er ingen grunn til å forlate standpunktet i militærprogrammet om at USA er ei supermakt og at det er farlig å basere forsvaret av Norge på den. Det står også ved lag at USA og Nato er dårlig skikka til å forsvare oss. Det viktigste for oss nå er å sette søkelyset på situasjonen i Norge. Det er veldig viktig politisk at vi får fram hvor dårlig det står til med vår egen evne til å forsvare landet mot et sovjetisk angrep.

Mange har trudd at grunnen til at det står så dårlig til i Norge utelukkende har med våpen å gjøre. Partiets militærpolitiske program sier at det er ikke så enkelt. For det første dreier det seg om strategi og taktikk, for det andre om det norske forsvarets organisasjon, for det tredje om utstyr og våpen.

Når det gjelder norsk strategi og taktikk, så er den veldig tvilsom. Den går ut på å forsvare flyplasser i Nord-Norge for å ta imot unnsetningsstyrker fra Nato og USA. De fins jo ikke, og stiller dem i en håpløs situasjon. Det er håpløst ut fra en militær synsvinkel også, det viser Afghanistan. Geriljaen i Afghanistan var dårlig utstyrt, men drepte tusenvis av russere (500 i uka, ble det meldt i begynnelsen av februar). De regjeringslojale afghanske hærenhetene sloss fra garnisoner, og ofte etter prinsippet at de stengte portene og drepte de russiske rådgiverne. De ble beleira og tilintetgjort.

I Sverige har det vært sterke motsetninger mellom dem som ønsker et sterkt konvensjonelt invasjonssvar som går i dybden, dvs. slippe inn russerne og hakke dem opp i flankene, og toneangivende offiserer som ønsker et sterkt skallforsvar som er teknologisk avansert, med raketter som skal stoppe russerne i Nord-Sverige. Når det gjelder sånne forsvarslinjer som kan «stoppe» russerne, så kan russerne flytte flere divisjoner med helikopter bak ei slik linje, sende to tredjedeler av styrkene sine videre inn i Sverige og bruke resten til å ta

---

dem i ryggen. Med den voldsomme mobiliteten det russiske militærapparatet har, holder ikke den typen planer.

Det fins ikke noe forsvar av Sør-Norge. Kommando Sør beklager seg over dette. Russerne kommer sjølsagt ikke til å invadere Finnmark og rulle opp Norge på langs. De kommer til å bruke luftlandedivisjoner og marineinfanteri for å ta hovedstaden og de større byene og klare opp landet gjennom å sende panserkolonner i alle retninger. Dette kommer til å skape fullstendig kaos i den norske militære ledelsen. Den norsk militærledelsen er i fredstid operasjonelt lagt på Huseby. Som et viktig tegn på hvordan de skal kunne fungere i krig, har de laga ei H-forma blokk på bakketoppen på Smestad. Det er bare for russerne å slippe bombene, så er operasjonssenteret vekk. For det andre har de ikke oppgaver annet enn å kommandere over norske øvelsesavdelinger. For ved et krigsutbrudd har regjeringa én ting å gjøre, og det er å erklære krig. Fra da av tar nordkommandoen til Nato over den operasjonelle kommandoen. Forsvarssjefens oppgave blir å lede avdelinger som rekruttskolen på Madlamoen og liknende.

Organiseringa er et *stort* problem. Fra 1966 til 69 ble det gjennomført en omorganisering til Forsvarets overkommando. Det var riktig fordi det skulle sentralisere kommandovirksomheten og forvaltningsvirksomheten i forsvaret. Men forvaltninga ble tatt ut av dette, sånn at ei lokal avdeling har tre til seks overordna som de må drive korrespondanse med om de minste spørsmål. Et skrekkenes eksempel gjelder Distriktskommando Østlandet. De kom opp i en konflikt med en hytteeier om leieforholda rundt et skytefelt, og kom opp i en korrespondanse som tok fire år, til seks forskjellige sentrale instanser og med en korrespondansemengde på over 160 brev.

Den regionale organiseringa fram til 1960-åra skreiv seg fra eneveldets tid. Det var geografiske områder som kaltes regimentter, som skulle sette av folk. Regimentet var både den militære og den geografiske enheten som satte den opp. Dette eksisterer i realiteten fortsatt. Til erstatning for dette skulle det opprettes to forsvarskommandoer, landsdelskommandoer, for å ta seg av den samla forsvarskommandoen i krig for Nord-Norge og Sør-Norge. På papiret ble dette oppretta. Men Kommando Sør er fysisk atskilt ved at sjøforsvarsdelen holder til i Stavanger, mens hær- og luftforsvarsdelen holder til i Oslo. Grunnen til at det er sånn, er at det er så mange offiserer som nekter å flytte og som ser på dette som et fagforeningsspørsmål. Til dags dato er det ikke gitt bevilgninger til å opprette operasjonssentraler og så videre, det materielle grunnlaget for å drive denne kommandoen.

Når det gjelder den lokale organiseringa, så er det vedtatt at det skal opprettes 14 kombinerte regimentter. De fleste eksisterer bare på papiret. Noen eksisterer som mobiliseringsavdelinger. Det eneste som virkelig er satt opp, er brigaden i Nord-Norge. Det eneste regimentet som eksisterer og som har drevet øvelser, er Kombinert Regiment nr. 5 i Nord-Østlands-området. De er øremerka til Nord-Norge, så det er det heller ikke mulig å sette inn i noe forsvar av Sør-Norge. De mobiliseringsstyrkene av felthæren som skal forsvare Sør-Norge er til dags dato ikke blitt trenea som kombinerte regimentter.

Jeg mener at Heimevernet er mer effektivt fra en militær synsvinkel. Lokalvernet, som også disse kombinerte regimenttene skal settes opp til, eksisterer i enda mindre grad. De avholder sjeldent øvelser, består av folk over en viss alder, og så videre.

Mobile divisjonskommandoer er heller ikke gjennomført i praksis, trass i at det er vedtatt i Stortinget. Grunnen er at de ikke kan bli enige om hvor mange divisjo-

---

ner det skal være, og grunnen til det igjen er at offiserene krangler om hvor de skal forlegges. Forsvarssjefen gikk dessuten imot et fornuftig forslag om at det skulle lages minst tre divisjoner i Sør-Norge, to på Østlandet og en på Sørlandet. I stedet mente han at det holdt med to divisjoner i Sør-Norge. Det er i virkeligheten å slå fast at de ikke skal være operasjonelle styrker, men bare ei administrativ inndeling. Så hele den militære begrunnelsen for å opprette divisjoner er vekk. I løpet av 11 år har de altså ikke greid å gjennomføre noen regional eller lokal omdanning av betydning. Det norske mobiliseringssystemet er lite effektivt, med mye rot, fordi ansvarsfordelinga er veldig oppsplitta. Det er mye krangel mellom forvaltningsorganene som skal skaffe pengene til utstyr, øvelser osv., og de forskjellige våpengreinene.

Organisatorisk er altså den norske hæren i svært dårlig forfatning. Og jeg mener at vi i langt større grad enn før må gå ut med krav med sikte på å avbyråkratisere det norske forsvarrets krigs- og fredsorganisasjon. Dette er nesten like viktig som å stille våpenkrav.

Vi må også stille krav når det gjelder øvelser, deres innhold og omfang. De norske styrkene blir dårlig trent. Folk kan være innrullert i et kombinert regiment og om trent aldri bli innkalt til øvelser. Hovedmassen av norske mobiliseringssoldater har for eksempel ikke deltatt på vinterøvelser. Øvelsene er dessuten lite effektive på grunn av dårlig råd. Når en bataljon blir samla til øvelse, vaser soldatene rundt innadørs halvparten av tida fordi det ikke er penger å drive øvelse for.

Det er også viktig å stille krav om kvinnelig verneplikt. Vi ser at også folk fra den borgerlige leiren har begynt å reise dette kravet nå etter Afghanistan. Jeg mener det nå er mulig å få større tyngde bak dette kravet. Det er også propagandistisk og agitatorisk viktig, for jeg vil vedde på at flertallet av leserinnlegg i Klassekam-

---

pen av typen: «Nå er jeg redd, hva skal vi gjøre?» kommer fra kvinnelige lesere.

Det er store materiellmangler i forsvaret. Der må vi stille krav ut fra strategiske og taktiske forhold. Dette vil koste penger, mer enn det vi kan trekke fra gjennom kritikk av sløsing og feildisponeringer. Følgelig må vi være opprustningsvenner. Vi har sagt at vi ikke vil stemme for helheten i et forsvarsbudsjett om vi kommer på Stortinget, men det er ikke det samme som at vi kommer ut med mindre summer.

Det som det er virkelig mangel på er beltedrevne kjøretøyer, og transportmidler av typen helikoptre. Det går på beredskapslagre når det gjelder drivstoff, mat og andre ting, og det går på våpen. Den norske hæren er fullstendig uten avdelingsluftvern. Det er jo ille når en skal møte en fiende med tungt bevæpna helikoptre og flystøtte, uten luftvern. Det fins systemer, blant annet et svensk, produsert av Bofors, som er enkle og effektive, og som en kunne utstyre den norske felthæren med om det ble bevilga noen hundre millioner. Det ville endre situasjonen på dette feltet ganske betydelig.

Luftvernet av norske byer, luftartilleriet, er helt skandaløst. I Oslo-området fins det tre Nike-batterier, det er alt. Nå har det vært et surr uten like i mange år om det skal satses på Crotale eller Roland. Nå kommer en eller annen økonomist fra DNA og sier at vi må ta Crotale, for det vil gi flest arbeidsplasser. Dette er typisk for den norske forsvarstenkninga. For det er ikke tvil om at Roland er det beste av de to systemene. En annen sak er at forsvaret planla, når de omsider hadde fått kjøpt Roland, å skru det av de mobile kjøretøyene og grave det ned i betong. Dette er et godt eksempel på at det ikke er nok å kreve at saker blir kjøpt inn. Idiosti kan ødelegge det meste.

Det er et veldig stort problem at det ikke fins noe for-

---

svar av byene. Det øker også muligheten for å tvinge fram kapitulasjonsstemning som en hovedstrøm i det norske folket, ved at det drives terrorbombing mot byene. Et forsvar av byene vil koste enormt, men jeg mener det er viktig å gå inn for det. Jeg mener at det var riktig av sjefen for luftartilleriet å gå ut i TV og si at dette er skandaløst. Men om det ikke blir gjort noe med dette, fører det jo bare til at han har blottlagt et viktig høl i det norske forsvaret.

Innholdet i tjenesten for soldater er veldig viktig. Ikke minst gjelder det kravet om å få diskutere den til enhver tid eksisterende strategiske situasjonen. Dette er viktig for forsvarsmoralen, og enda viktigere, vi kan avsløre mye udugelighet blant offiserer om vi går inn i denne diskusjonen og prøver å lede den. Det er veldig utbredt at befalet mener at Sovjet er farlig, men det nytter ikke å prøve å forsvare landet mot dem. Massearbeid blant befalet, kombinert med viktige soldatkrav om å få diskutere disse sakene, er derfor viktig.

Det AKP(m-l)s militærprogram sier om offentlige debatter er viktig, og vi må delta mye mer i denne debatten enn til nå. Det er så mye rot og problemer i forsvaret, at den typen offentlig kritikk ville tvinge fram sjølgransking på dette feltet, og vi ville være i stand til å øve et press som er mye sterkere enn det antallet vårt skulle tilsi. Det er mye å hente her gjennom politiske midler. Det må prioriteres, det må settes av krefter til det.

Per Lund

Sovjetøkonomien i 80-åra: Uløselige motsigelser?

Den følgende artikkelen gjør ikke krav på å være spesielt vitenskapelig eller gi et fullstendig korrekt bilde av sovjetøkonomien anno 1980. Det dreier seg om en lett utvida versjon av en seminarinnledning som i første rekke tok sikte på å trekke fram visse sider av sovjetøkonomien som har vært lite påakta i den relevante kommunistiske litteraturen. Denne litteraturen har etter min oppfatning for ensidig konsentrert seg om å dokumentere sovjetøkonomiens styrke og raske vekst. Artikkelen under tar først og fremst sikte på å belyse de indre motsigelsene og krisa i sovjetøkonomien. Den tar altså på ingen måte sikte på å gi en helhetlig og balansert framstilling av styrke og svakheter, men legger hovedvekt på det siste.

Men det er ikke bare for å rette opp ei tidligere skeiv framstilling av sovjetøkonomien at jeg her vil legge hovedvekt på svakhetene og problemene. For disse svakhetene er ikke noe uvesentlig aspekt ved sovjetøkonomien, men er tvert imot en dødelig trusel mot den, og en avgjørende faktor bak Sovjets ekspansjonisme. Den indre krisa i sovjetøkonomien kan ikke løses med fredelige økonomiske midler, men tvinger fram en løsning med militære midler.

På grunn av tidspress har jeg ikke vært i stand til å

---

forsyne teksten med løpende kildehenvisninger. Men jeg vil legge ved en oversikt bak over den litteraturen jeg har brukt og hvor blant annet de talla jeg viser til er henta fra.

1.

I januar hadde New York Times en lederartikkel som kommenterte Carters forslag til boikott av industriell og teknologisk eksport til Sovjet. Artikkelen ga først Carter en generell støtte, men sa så videre:

«Boikott bør ikke forhindre Sovjets egen produksjon av olje og naturgass. Å skjerpe energiknappheten i verden ville ikke styrke USAs sikkerhet ... Sovjets potensielle energireserver er enorme, men et barskt klima og mangelen på boreutstyr har senka utvinningstakten. Sovjets behov for olje og gass øker derfor mye raskere enn tilførselen. Mange analyser ventet at Sovjet vil gå over fra å eksportere til å importere energi i løpet av 80-åra.»

Lederartikkelen sa videre at dersom ikke Sovjet får importere det nødvendige utstyret fra Vesten, vil det senke utvinningstakten ytterligere, noe som bl.a. vil gi Sovjet et mer direkte argument for å få kontroll med oljenasjonene rundt Gulfen. Og artikkelen slutter slik: «En politikk som reduserer Sovjets energiforsyninger vil øke faren i Midt-Østen.»

New York Times' beskrivelse av Sovjets energisituasjon er høyst sannsynlig korrekt og vil vel knapt bli be- nekta av noen.

Når det gjelder det synet at vestlig teknologisk tilførsel til Sovjet vil styrke freden i verden, så er det et syn som har støtte på toppnivå i amerikansk politikk, og i europeiske land som Vest-Tyskland, som har svære prosjekter gående i Sovjet i bytte mot langsiktige sovjetiske oljeleveranser. Men uansett om dette synet er uttrykk

---

for økonomiske interesser i øst eller bare for politisk naivitet, så bygger det på en feilaktig oppfatning av sovjetøkonomien. Det er feilaktig ihvertfall av to grunner. For det første ser det bort fra hvordan den sovjetiske økonomien i dag er bygd opp. Bortimot 20 prosent av bruttonasjonalproduktet går til militærsektoren og undersektorer. Hele kremen av Sovjets vitenskapelige og økonomiske ekspertise finnes her. Ministrene for militærdepartementene, som det er ni stykker av, har forholdsvis høye politiske posisjoner og nyter forholdsvis stor frihet.

Og det som er viktig i denne sammenhengen: Importen av vestlig teknologi tar (sjøl om den har karakter av å være ikke-militær teknologi) sikte på å styrke nettopp slike områder som er av militærstrategisk betydning: Det gjelder slike saker som transportteknologi, oljevinningutstyr, maskiner for stålindustrien og så videre. Importen av vestlig teknologi og maskiner blir kanalisert til ganske få høyt prioriterte anlegg der det også finnes folk som er i stand til å handtere teknikken. (Sjøl-sagt blir det importert en del computere og annen avansert teknologi, men likevel forholdsvis lite, dels fordi Sovjet har et ganske høyt nivå på *enkelte* sånne områder sjøl, dels fordi det allerede eksisterer en permanent vestlig boikott av det en kaller «strategiske» varer, dels fordi Sovjet ikke har den ekspertisen som en del avanserte anlegg krever.)

I alle fall, de som sier at importen av vestlig kapital bidrar til å bygge opp den sovjetiske krigsmakta, har helt rett. Og ikke bare det: I og med at hele den sovjetiske økonomien er innretta på å tjene oppbygginga av militærapparatet, så vil *enhver overføring av vestlige varer*, det være seg råvarer, maskiner, know-how eller korn, på indirekte vis styrke militærindustrien i Sovjet, fordi Sovjet da i større grad kan konsentrere sine ressurser om reint militære formål.

For det andre, så ser New York Times-argumentasjonen bort fra det faktum at det slett ikke bare er oljemangel som kan drive Sovjet til krig, for olje er bare ett av de akutte problemene i sovjetøkonomien som krever drastiske løsninger. Det gjelder først og fremst det grunnleggende problemet at veksten i sovjetøkonomien har falt over ei årrekke, er nå nede i 2 prosent (noen mener under 2 prosent), og vil kanskje i 80-åra gå over i negativ vekst, det vil si slitasjen på kapitalen blir større enn investeringene. Dette har i enorm grad skjerpa alle økonomiske og sosiale motsigelser i Sovjet. Det vil for eksempel helt opplagt skjerpe krisa i landbruket, med de konsekvenser det vil få for levestandarden i landet.

Så sjøl om Sovjet helt åpenbart er ute for å finne militære løsninger på sitt energiproblem, så tyder fakta på at hele økonomien med sine problemer vil kreve militære løsninger.

Når jeg argumenterer for at Sovjet må gå til krig for å løse sine økonomiske problemer, så vil jeg for å unngå misforståelser komme med en kort presisering: Ikke alle imperialistiske land går til krig for å løse sine økonomiske problemer. Sovjets ønske om nyoppdeling av verden blir sjølsagt ikke bare drevet fram av landets økonomiske svakheter, men også av landets *styrke*, i kraft av å være ei supermakt økonomisk, politisk og militært. Dette har vært tilstrekkelig dokumentert før. Når jeg nå legger vekta på de indre motsigelsene i økonomien, er det for å vise hvorfor Sovjet *må* ut for å erobre nye energikilder, *må* ut for å erobre kapital, teknologi, råstoffer, arbeidskraft. Det er derfor klart hvorfor Sovjet har sikta seg inn på det oljerike Midt-Østen og det kapitalsterke Vest-Europa.

2.

Omfanget og dybden på den økonomiske krise i Sovjet har trådt særlig klart fram de siste åra, i samband med gjennomføringa av den 10. femårsplanen (1976—80). Uten tvil hadde også Bresjnev forholdsvis store forhåpninger til, *med vestlig hjelp*, å kunne utvikle produktiviteten, sikre den nødvendige økte oljeutvinninga og styrke landbruket, i hvert fall ved begynnelsen av 70-åra. Så kom det skuffende resultatet av den 9. femårsplanen (1971—75) med et fall i vekstøkningen fra 5,3 prosent (i 1966—70) til 3,8 prosent. Med den 10. femårsplanen er de nå nede i 3 prosent i snitt, i 1979 som sagt nede i 2 prosent. Trenden er ganske klar.

Det er antakelig særlig krise i økonomien som har brakt for dagen fraksjonskampen mellom det som er blitt kalt «hauker» og «duer» i Kreml, med Bresjnev på den ene sida («due») og militærsjefen Ustinov/KGB-sjefen Andropov («haukene») på den andre. Hvis det er riktig at Bresjnev har lidd nederlag i politbyrået, så trur jeg nederlaget særlig gjelder Bresjnevs økonomiske politikk. Å gjøre som Berge Furre og framstille Bresjnev som en fredsdue, og hans nederlag som et sammenbrudd for en avspenningspolitikk, er bare tull.

Bresjnev, som sjøl har militær bakgrunn, erstatta Krustsjov i 1964 blant annet på grunn av Krustsjovs utopiske nedrustningslinje (Krustsjov foreslo f.eks. i 1960 demobilisering av 1,2 millioner soldater). Det er under Bresjnev at den kolossale oppbygginga av militærapparatet har foregått og Sovjet har utløst kriger på flere kontinenter.

Men Bresjnev har åpenbart også hatt som taktikk å utnytte overproduksjonskrise i Vesten til å lokke til seg vestlig kapital for å styrke den sovjetiske økonomien. Det har nok også eksistert illusjoner om muligheten for å øke produktiviteten, gjennom import av vestlig tekno-

---

logi og ved å reformere organisasjonsformene i økonomien. Men dette har slått feil. Vestlig import har utvilsomt vært av stor betydning for å kunne fylle enkelte gap. Flere analyser har vært gjennomført som viser at vestlig import faktisk har bidratt med fra 1 prosent til 1 ½ prosent av den årlige vekstraten. Men det er en illusjon å tru at handelen med Vesten kan bøte på de indre svakhetene i sovjetøkonomien.

Da Kreml gikk inn i Afghanistan, måtte de regne med økonomiske sanksjoner. En kan derfor si at den såkalte haukefraksjonen i Kreml har hatt bedre sans for realitetene. De har innsett at krisa i den sovjetiske økonomien ikke kan løses økonomisk, men må løses militært.

3.

Jeg skal så gå litt inn på enkelte nøkkelsektorer i lys av aktuelle tall og tendenser.

For det første synes det klart at Sovjet vil møte et økende *energi*problem. Dette gjelder særlig olja. Produksjonsresultatet for 1979 var på 586 millioner tonn, det var 7 millioner tonn under planen. Produksjonsplanen for 1979 var opprinnelig satt til 640 millioner tonn, et resultat som skulle sikre Sovjets eget økende behov og den nødvendige eksporten til Øst-Europa og Vest-Europa.

Det svake resultatet har ført til at planene for 1980 er blitt justert ned ganske kraftig, til 606 millioner tonn. Men det blir for dårlig. Problemet er at for å møte de nødvendige behova i åra framover, må Sovjet faktisk intensivere utvinninga av nye oljefelt og øke produksjonen. I og med at de eksisterende oljefelta nå er i ferd med å bli uttømt, kan det bare skje dersom Sovjet i de neste ti åra lykkes i å åpne flere nye oljefelt enn de greide i hele den forrige tiårsperioden.

Det området som er øremerka for den økte oljeutvin-

---

ninga er Tiumen-provinsen i Vest-Sibir. Dette området skulle etter planene stå for 50 prosent av hele landets oljeproduksjon innen utgangen av 1980.

Den sovjetiske ledelsen har vist industrialiseringa av Vest-Sibir stor oppmerksomhet, da utviklinga av denne regionen åpenbart er et nøkkelspørsmål for hele den sovjetiske økonomien. Politbyrådet med Bresjnev i spissen har vært på reiser der for å inspisere framdriften, og det har ikke mangla på anklager og kritikk mot de ansvarlige ministeriene for de svake resultatene hittil. Men når det gjelder olja, så er ikke problemene bare av administrativ karakter. For når de skal utvinne nye oljekilder, så møter russerne her på enorme problemer, både på grunn av det iskalde klimaet, geologien og endelig også de enorme avstandene til industrisentrene i europeisk Russland.

CIA har utarbeidd en rapport som viser at Sovjet ikke vil være i stand til å takle problemene i Sibir og at oljeproduksjonen snart vil nå sitt høyeste nivå og dale i løpet av 80-åra. Sovjet, som er verdens største oljeproducent i dag, vil sjøl ende opp med å bli nettoimportør av olje. Blant vestlige eksperter har det vært en del uenighet om denne CIA-rapporten. Men det det har vært enighet om, er at Sovjet sjøl ikke er i stand til raskt nok å frambringe teknologi og utstyr til å greie det, og at en oppfylling av planene bare er mulig gjennom en storstilt import av vestlig teknologi. Men nedjusteringa av planmålet for 1980 til 606 millioner tonn indikerer at CIA-prognosen er riktig.

(I Sovjet har spørsmålet om å satse sterkere på kull som energifaktor vært heftig diskutert, ikke minst i lys av de økte oljeprobemene. Saka er imidlertid den at en økt kullutvinning vil kreve avansert teknologi i minst like stor grad som olja. Det virker nå som om satsinga på kull er nedprioritert. Utbygginga av atomkraftverk vil sjølsagt fortsette med stor kraft. Men atomkraft spiller

---

ennå bare marginal rolle i den sovjetiske energiforsyninga og vil gjøre det i mange år framover.)

Hvis vi nå tar som forutsetning at Sovjet må øke eget forbruk av olje (en regner med ca. 4 prosent årlig, og da er ikke den økte krigføringa tatt med i betraktningen), så vil en stagnasjon og seinere nedgang i oljeproduksjonen måtte ramme leveransene til enten Vest-Europa eller Øst-Europa. Nesten alle EEC-land importerer i dag olje og naturgass fra Sovjet. En reduksjon i forsyningene fra øst vil nok føles ganske merkbart i disse energiknapphetstider. Imidlertid har de sovjetiske myndighetene sjøl gjort det klart at leveransene til Øst-Europa vil bli opprettholdt (det dreier seg om 450 millioner tonn i åra 1981—85), noe som virker trolig også ut fra politiske og militærstrategiske synspunkter.

Det vil bety at salget av olje til Vesten gradvis vil opphøre og med det Sovjets viktigste valutainntekt. (Olja står i dag for rundt 50 prosent av Sovjets hardvalutainntekter). Dette vil Sovjet dels kunne kompensere gjennom økt salg av gull, våpen og naturgass, men på ingen måte i det omfanget som nedgangen i oljesalget innebærer. Med en slik kurs blir det videre klart at Sovjet ikke vil kunne opprettholde kjøp av korn, maskiner og teknologi fra Vesten, noe som ytterligere vil skjerpe oljekrisa.

Det har vært diskutert en del hva en økonomisk boikott av Sovjet vil bety i den nåværende situasjonen. Nå vil jeg uten videre si at enhver økonomisk boikott av Sovjet, uansett omfang, er av det gode, fordi all import som før nevnt bidrar til å bygge opp den sovjetiske krigsmaskinen. Og sjøl om den boikotten som USA nå har gått i spissen for i liten grad er blitt fulgt opp av andre europeiske land, så vil den få følbare virkninger for Sovjet. Det gjelder sjølsagt kornboikotten og boikotten av viktig jordbruksteknologi. Når det gjelder eksport av avansert teknologi, så har denne til nå utgjort en for-

---

holdsvis liten andel av USAs handel med Sovjet. Effekten av en slik boikott blir mer langsiktig, da den planlagte industrialiseringa av Sibir hadde forutsatt en kraftig *økning* av den teknologiske handelen mellom USA og Sovjet i åra framover. I tillegg kommer at Japan tidligere har nekta å delta i oljeutvinninga i Sibir fordi Sovjet fremdeles holder noen nordjapanske øyer okkupert.

Dersom slike land som Vest-Tyskland, Frankrike og Italia hadde støtta boikotten av teknologiske produkter, ville det truffet sovjetøkonomien hardt. Det samme ville sjølsagt en kredittboikott gjøre. (Sovjet har i 70-åra ikke greid å foreta de nødvendige importkjøpa fra Vesten uten kreditt. Gjelda til Vesten er nå på ca. 20 milliarder dollar.) Men i øyeblikket er disse landa ikke villige til å redusere på det normale handelssamkvemet med Sovjet, fordi tapet av eksportinntektene ville skjerpe den allerede kritiske situasjonen i europeisk økonomi. Dette er det økonomiske grunnlaget for ønsket om fortsatt «avspenningspolitikk» i forhold til Moskva.

En annen viktig sektor i den sovjetiske økonomien er *transportsektoren*. Sovjet er verdens største land i utstrekning. Mer enn tre ganger så stort som USA. Det er derfor åpenbart at infrastrukturen er et viktig spørsmål for økonomien. Dette gjelder bare enda mer, ettersom oljekildene befinner seg stadig lenger øst (og til dels offshore). Men i tillegg har Sovjet hatt et særskilt problem når det gjelder avstandene, fordi slike ressurser som brukes sammen (komplementære ressurser) ofte befinner seg kolossalt langt fra hverandre. Områder for kull og olje er rikest i Sibir og Sentral-Asia (nord og øst). Malmområdene finner vi for en stor del i Ural og Kaukasus (dels sør). Men de tettbefolkta områdene finner vi for en stor del i Ukraina og i europeisk Russland (vest).

(Et viktig unntak er Donbass-området i Ukraina, Sovjets Ruhr.)

Et problem er oljeledningene som skal transportere olja fra Sibir. Heller ikke her har Sovjet teknologisk nivå til å produsere rør av en kvalitet som er i stand til å tåle de klimatiske påkjenningene.

Videre er jernbanesystemet i en aldeles sørgelig forfatning. I 1979 blei det til og med bygd færre jernbanevogner enn året før. Derfor var det at ministeren for jernbanene var den første som blei trukket fram og skjelt ut av Bresjnev under sentralkomiteens plenum i november i fjor. Et særlig problem er den svake framdriften av gigantprosjektet Baikal-Amur-jernbanen (BAM) som etter planen skulle være ferdig i midten av 80-åra og som skal fordoble kapasiteten på den transsibirske jernbanen og dessuten åpne veien for nye ressursrike landområder i øst.

Betydningen av transportsystemet framgår også av det faktum at det i de siste åra har vært drevet en kampanje for motorisering av økonomien. Her har innførselen av vestlig utstyr og teknologi spilt en nøkkelrolle. Den moderne russiske bilindustrien er faktisk bygd opp av Fiat og Renault. 3/4 av maskiner og teknologi til det kolossale prosjektet KAMA (verdens største lastebilfabrikk) er importert fra Vesten. Problemet er bare at de ikke greier å bli ferdig med denne fabrikk, sjøl om den er så høyt prioritert at direktøren der samtidig er minister og anlegget stadig vekk mottar viktige besøk av politbyråmedlemmer. Forøvrig er også BAM-jernbanen avhengig av vestlig import.

Kort og godt: Uten digre tilførsler av vestlig teknologi ville det kriseramma transportsystemet i Sovjet — og dermed hele økonomien — være på gyngende grunn.

Jeg skal bare kort nevne *landbruket*. En tredjedel av Sovjets arbeidsføre befolkning jobber i landbruket. Ca.

---

30 prosent av investeringene har i de siste åra gått til denne sektoren, som likevel ikke står for mer enn 20 prosent av bruttonasjonalproduktet. Med de stadig gjenvendende krisene som denne sektoren er utsatt for, så er det klart at det får enorme virkninger for hele økonomien. Landbruket er derfor blitt kalt sovjetsystemets akilleshæl, sjøl om en vittig sjel har innvendt at Akilles tross alt kunne gå på hælen sin. Landbruket er under Bresjnev blitt tilført store investeringer, uten at det har ført til noen merkbar heving av arbeidsproduktiviteten. Resultatet etter 4 år av den 10. femårsplanen er en gjennomsnittlig årlig nedgang på 5 prosent i forhold til den 9. femårsplanen. Under særlig svake år, og dem er det mange av, faller resultatet ned på nivået fra før 1917. I 1975, for eksempel, var kornproduksjonen pr. innbygger like høy som i 1913.

Planene for kornimport i 1980 er på 30—35 millioner tonn. Av dette skulle 25 millioner tonn komme fra USA. Carters boikott vil i realiteten ramme 17 millioner tonn, tilsvarende 13 prosent av kornforsyningene i Sovjet. USA-kornet var beregna til dyrefôr, den sovjetiske befolkningen sjøl vil derfor ikke merke effekten av boikotten umiddelbart. Kornmangelen vil i stedet føre til tvangsslakting av dyr, og etter hvert til en generell svekkelse av hele landbruket. Allerede i år vil en merke en skarp nedgang i melkeproduksjonen, noe som alt nå har fått Sovjet til å gå i forhandlinger med EF med tanke på storimport av smør og andre melkeprodukter. Trass i «smørberget» i Fellesmarkedet, har EF-landa gått med på å ikke øke smør-salget til Sovjet ut over det som er normalt.

Industrien er den viktigste sektoren i sovjetøkonomien og bidrar til over 50 prosent av bruttonasjonalproduktet. Sovjet er den nest sterkeste industrinasjon i verden,

---

etter USA. I produksjon av stål og på viktige felter innfor maskinproduksjon, ligger Sovjet på første plass.

Men også industrien har fått føle den tendensielle nedgangen i sovjetøkonomien. Nøkkelsektorer som stål-, kunstgjødsel- og sementindustri hadde en reell produksjonsnedgang i forhold til 1978. Produktiviteten for industrien økte med bare 2,4 prosent mot planlagt 4,7 prosent (men tross alt bedre enn i transport og jordbruk der produktiviteten gikk direkte tilbake).

Veksten i sovjetøkonomien og i industrien spesielt er vesentlig et resultat av et usedvanlig høyt investeringsnivå, nemlig på 35—40 prosent av bruttonasjonalproduktet (dvs. omtrent dobbelt så høyt som vanlig i vestlige land). Årsaka til at Sovjet må opprettholde så høy investeringsrate for å holde veksten oppe er nettopp problemene med produktiviteten. Effektiviteten i utnyttelsen av arbeid og kapital — det en kaller faktorproduktiviteten — er i ferd med å gå mot null, i enkelte sektorer av økonomien er den sannsynligvis under null. Det betyr for eksempel at en i Sovjet bruker minst dobbelt så mye energi og stål som ledende vestlige land for å produsere samme mengde varer.

På toppen av dette, og på toppen av de problemene som energi- og transportsektoren skaper for industrien, avtegner det seg nå et kanskje enda større problem: Nemlig den synkende befolkningstilveksten, altså av folk i arbeidsfør alder, særlig russere. Veksten ventes å falle ned på ca. 0,5 prosent i løpet av 80-åra.

Dette er svært alvorlig for en økonomi der veksten i første rekke oppstår ved å sette nye arbeidere ved sida av de gamle og føre nye fabrikker opp ved sida av de andre, som altså kjennetegnes av den type vekst vi kaller *ekstensiv*. Et dekret fra sentralkomiteen av oktober 1979 som oppfordrer en million pensjonister til å gå ut i produktivt arbeid, sier litt om hvor alvorlig dette problemet blir oppfatta.

Jeg skal så si litt om *militærsektoren*. Sovjet er i dag den største og på flere felter best utrusta militærmakta i verden. Og militærutgiftene øker stadig, også i prosent av bruttonasjonalproduktet. Sovjet sjøl oppgir at det bruker 6 prosent av bruttonasjonalproduktet på militæret. Vestlige anslag at det var ca. 15 prosent i 1975 og at det vil ligge på ca. 18 prosent i 1980. 1/3 av alle maskinprodukter, 1/5 av alle metallurgiske produkter og 1/6 av alle kjemiske produkter går til militære formål.

Det kan se ut som et mysterium hvordan det er mulig å benekte eksistensen av 12 prosent av et lands nasjonalprodukt. Det skjer nok dels ved at noen av militærutgiftene er gjemt i diverse sivile budsjetter. Men faktum er også at vesentlige deler av militærindustrien rett og slett er hemmelig. De finnes som store industrisamfunn, fjernt fra alle byer og tettsteder som ikke er offentlig kjent. De er ikke avmerka på noe kart. Washington Post-journalisten Robert Kaiser forteller i boka «Russia, the People and the Power» at disse samfunnene bare eksisterer som et postboksnummer for utenverdenen. Av folk som hadde jobba der hadde han fått tak i tre sånne adresser: Semipalatinsk 4, Postboks 4004, Tsjeljabinsk 40.

Jeg vil også legge til noe som alle vestlige eksperter er enige om. Det er at den topp-prioriterte militærsektoren er bemerkelsesverdig fri for alle svakhetene og krisetegnene som kjennetegner de sivile sektorene. Den oppviser raskt vekst, produktene har stort sett et kvalitativt høyt nivå, i enkelte tilfelle høyest i verden. En grunn til dette er at generalene vraker alle produkter som ikke tilfredsstiller de angitte spesifikasjonene til minste detalj. (Og kontrollen er nesten ekstrem, skjønt påstanden om at det er flere kontrollører enn arbeidere nok er overdrevet.) Militærindustrien står altså i høyeste grad overfor et kjøpers marked, noe en absolutt ikke kan si om den øvrige sovjetiske økonomien. Innafor militærsektoren,

---

romfart og tilgrensende områder er det også uomtvistelig at russerne har nådd svært langt i vitenskapelig og teknologisk utvikling på en del felter.

4.

Som en konklusjon på denne gjennomgangen vil jeg si at sovjetøkonomien, trass i dens formidable størrelse, blir skaka av svære indre motsigelser innafor sektorer som energi, transport, landbruk og deler av industrien. Den langsiktige tendensen til synkende vekst, synkende produktivitet og synkende profitttrate fører til ei stadig skjerpning av disse motsigelsene, som nå mer og mer tar form av å bli akutte problemer.

Det er viktig å ha dette for øyet når vi vurderer Sovjet som krigsmakt. Sjøl om Sovjets reint militære styrke ikke overgås av noe land i verden i dag, så er den økonomiske basisen mye svakere. Krigen er en veldig forbruker, av mennesker og materiell. Jo lengre krigen varer, jo større omfanget av den er, desto større blir forbruket, desto viktigere derfor kvaliteten og kvantiteten av de reserver av mennesker og produksjonsmuligheter som står til rådighet.

Det er klart at alle de svakhetene ved sovjetøkonomien som er nevnt over, svekker Sovjets krigspotensial, svekker dets evne til å føre en langvarig krig. Og da har jeg ikke engang kommet inn på reservene av soldater og arbeidskraft. Krigen vil kreve økt innsats av både soldater og arbeidere. Den vil ikke bare kreve større produksjon av våpen, men også av mat og klær, fordi forbruket under en krig er så svimlende stort.

Den tidligere nevnte synkende befolkningstilveksten, som utgjør et alvorlig økonomisk problem allerede i dag, kan vise seg å bli en svært avgjørende faktor. Mens vestlige land i en krigssituasjon kan mobilisere både en betydelig arbeidsløshetshær og en stor del av den kvin-

---

nelige befolkningen, så kan ikke Sovjet det. I Sovjet er kvinnene for en stor del allerede satt i arbeid, og nå skal jo til og med pensjonistene ut. Videre vil den langvarige underprioriteringa av forbruksvareindustrien og landbruket få alvorlige konsekvenser i en krigssituasjon, der mangelen på tilstrekkelige forsyninger av f.eks. mat og klær vil føre til en merkbar svekkelse av krigsinnsatsen.

(I tillegg kommer sjølsagt enorme politiske problemer som nasjonale motsetninger, lav moral blant soldatene osv., uten at jeg skal ta det noe nærmere opp her.)

5.

Jeg har over argumentert for at motsigelsene i sovjetøkonomien ikke lar seg løse økonomisk, men vil kreve en militær løsning.

Det er nødvendig å kommentere denne påstanden nærmere. Hvorfor er en økonomisk løsning umulig? Hvorfor kan ikke vekstnedgangen vendes til oppgang med fredelige midler?

Som pekt på over, så skyldes nedgangen i den økonomiske veksten et helt kompleks av gjensidig påvirkende årsaker. Men den grunnleggende årsaka til krisa oppfatter jeg er at sovjetøkonomien på den ene sida er basert på ekstrem utbytting og på den andre sida er fullstendig sentraldirigert.

Men betyr ikke sentraldirigering *planøkonomi*? Betyr ikke det muligheten for å fordele ressursene rasjonelt, etter en plan og med mulighet for å optimere det økonomiske resultatet? Nå har de virkelige erfaringene både fra Sovjet og Kina vist at det ikke er så enkelt. For eksempel så har heller ikke Kina funnet noen løsning på motsigelsen mellom sentral ledelse og lokal sjølstendighet. Eller på problemet med den manglende direkte (horisontale) forbindelsen mellom de enkelte bedriftene, for

---

eksempel mellom produsent, underleverandør, avtaker, altså de ulike ledda i en produksjonsprosess. Eller mellom produsent og massene av forbrukere.

Dette er virkelige planproblemer i Kina. Men de er det i enda større grad i Sovjet. Sovjetøkonomien er ingen markedsøkonomi. Utenom det svære, uoffisielle svarte markedet (som tilsvarer rundt 20 prosent av hele økonomien, bare øker i omfang, og er en helt nødvendig bestanddel av den) og utenom de private markedene i landbruket (som også øker i betydning), så blir alle vesentlige beslutninger fatta sentralt. Prisene, for eksempel, blir fastsatt sentralt og får ikke den regulerende virkningen de har i en markedsøkonomi. Alle viktige investeringsbeslutninger blir fastsatt sentralt.

Men med det viktige unntak av militærsektoren, så fungerer ikke denne «planøkonomien». Er planleggingsbyråkratiet for stort? Nei, i forhold til vestlige byråkratier, så er det sovjetiske forholdsvis lite. Det er forholdsvis få folk som jobber i den statlige plankommisjonen (Gosplan). Er det for mye sentralisering? Tja, på en måte er det det. På den annen side er det snarere for lite sentralisering, for sentralen er ikke i stand til å gi fabrikkene detaljerte nok spesifikasjoner, hverken når det gjelder kvantitet, kvalitet, innsatsvarer eller priser. Dette gir fabrikkdirektørene mulighet for å oppfylle planmåla formelt, men samtidig levere elendige produkter til vanvittige kostnader. Om produktene samsvarer med avtakerens behov er fabrikkdirektøren nokså likegyldig, han får likevel sin bonus dersom han oppfyller planmåla, det er det avgjørende for ham. Alle de komiske og tragikomiske beretningene om hus uten vinduer og trapper, industrianlegg uten arbeidere eller uten krafttilførsel sier faktisk noe helt vesentlig om denne økonomien. Derfor ser vi denne tendensen særlig hos større industrianlegg til å bli «sjølberga» med egne underleverandører, reservearbeidsstokk, servicefolk, egen kraftstasjon osv.

Til og med Bresjnev måtte på partikongressen i 1976 advare mot «tendensen til naturalhusholdning».

De sovjetiske lederne har på rad og rekke forsøkt å løse disse problemene gjennom forskjellige reformer. Men det har vært slag i luften. Krustsjov overtok etter Stalin organiseringa med ministerier på grunnlag av produksjonssektorer, for eksempel ministeriet for landbruket, maskinbygging og så videre. Mellom disse ministeriene var det forholdsvis vanntette skott. Krustsjov forsøkte å myke opp dette hierarkiet gjennom å avskaffe ministeriene og innføre noe som blei kalt sovnarkhoser som betydde inndeling av økonomien etter regioner, ikke etter produksjonssektorer.

Så i begynnelsen av 60-åra kom de såkalte Libermannreformene som tok sikte på å bedre bedriftenes avkastning og produktens kvalitet ved å finne fram til færre og bedre planindikatorer. Profitten som planindikator fikk større betydning. Disse reformene blei offisielt lansert i 1965.

Sovnarkhosene til Krustsjov avgikk ved døden, formelt først på begynnelsen av 70-tallet. Reformene fra 1965, som av ulike subjektive og objektive grunner aldri gikk særlig langt og bare blei satt halvhjerta ut i livet, døde også langsomt hen. Det berømte «Sjtsjekinoeksperimentet» (etter bedriften med samme navn), som blant annet tok sikte på vidtgående rasjonaliseringer gjennom oppsigelser av arbeidsstokken, ga faktisk økonomiske resultater. Men det blei bare gjennomført på 2 prosent av de bedriftene hvor tiltaket var planlagt, og opphørte til slutt helt. Det blei videre stadig eksperimentert med nye former for bedriftssammenslutninger: Truster, kombinatorer, assosiasjoner osv. Ikke noe vesentlig nytt kom ut av alt dette. De grunnleggende problemene fortsatte hele tida å være de samme. I juli 1979 sendte sentralkomiteen ut et dekret som uttrykkelig slo fast

---

prinsippene for sentralisert planlegging. Restene av 1965-reformene spiller nå bare en ubetydelig rolle.

Med tanke på en mulig løsning av motsigelsene i sovjetøkonomien, kunne en tenke seg to forskjellige utveier. Den ene utveien går tilbake til en markedsøkonomi, en økonomi av vestlig type. Mye taler for at dette i det minste ville løse en del av de problemene sovjetøkonomien sliter med. Men denne utveien er stengt. Den er stengt fordi Sovjet er en krigsøkonomi på et stadium der det ikke lenger fins noen vei tilbake. Den er også stengt fordi en vidtgående reformering av økonomien i retning av en markedsøkonomi ville føre til en oppsmuldring av beslutningsprosessene og true den maktbasisen som den herskende klikken har bygd opp.

Den andre utveien går i retning av en reformering og oppmyking av planøkonomien for å gjøre den mer dynamisk og egna til å stimulere veksten. Men denne veien er definitivt stengt. Grunnen er at sovjetøkonomien ikke er noen planøkonomi i virkelig forstand. For som allerede Marx pekte på, så forutsetter en virkelig planøkonomi at den fungerer som en *kollektiv* økonomi, der alle sektorer, alle nivåer og alle sjikt har en grunnleggende felles interesse og trekker i samme retning. Men dette forutsetter de umiddelbare produsentenes, arbeidernes eiendom over produksjonsmidlene. Det forutsetter proletarietets diktatur. Jeg mener derfor at uttrykket planøkonomi er helt feilaktig brukt om Sovjet i dag. Mye riktigere er uttrykket *kommando-økonomi*, uten at jeg vil påstå at dette uttrykket er helt dekkende.

Tillegg:

Hvor akutt er Sovjets behov for eksportmarkeder?

Enkelte publikasjoner, seinest AKPs nye grunnsirkel, har i behandlinga av Sovjet lagt veldig vekt på Sovjets behov for eksportmarkeder. Resonnementet går ut på at Sovjets andel av verdensmarkedet er svært liten i forhold til landets økonomiske styrke. Sovjet har derfor et stort behov for nyoppdeling av verden for å skaffe seg eksportmarkeder som svarer til størrelsen på landets produksjonsapparat. Så står det i grunnsirkelen («Revolusjon i Norge?» s. 73):

«Fakta syner at Sovjet ikkje har makta å vinne delar av verdshandelen som samsvarar med den auka styrken i produksjonen.

Tabell X: Del av verdshandelen i prosent.

	1955	1960	1970	1976	1977
Sovjet	3,7	4,3	4,2	3,8	4,4
USA	16,5	15,9	13,6	12,1	11,4

Kjelde: FNs Statistiske Årbok 1977.

Ein må seie at desse tala syner at marknadsutviklinga har stagnert for Sovjet, sjølv om handelen deira har auka i rublar. Dei har ikkje erobra *delar* som tilsvarar den økonomiske styrken deira. USA på si side går relativt raskt attende.

Men problema for Sovjet er enno større enn desse tala kan tyde på. For sjølv i dei landa der dei dominerer, har eller har hatt sterk innverknad gjennom venskaps- og samarbeidsavtalar, greier ikkje Sovjet å auke marknadsdelen sin. Vi skal gi ein del døme som illustrerer dette.

Tabell XI: Sovjets del i prosent av totalimporten til vedkomande land.

	1970	1977
Egypt	12,1	5,6
India	7,9	3,3 (1976)
Cuba	52,7	40,2 (1975)
Ungarn	33,1	27,5
Tsjekkoslovakia	32,7	33,9
Romania	25,5	17,5 (1976)

Kjelde: FN's «Yearbook of International Trade Statistics», 1977.

Desse tala skulle seie mykje om kor vanskeleg det er for Sovjet å ekspandere på fredeleg vis. Det er faktisk slik at Sovjet stangar hovudet mot veggen, og i mange viktige land er marknadsdelen deira minkande.»

Etter min oppfatning kan det reises innvendinger mot denne argumentasjonen. Når det gjelder spørsmålet om den økonomiske styrken har det vært sagt en del foran. Sovjet er en supermakt økonomisk, politisk, militært. Det har en andel av verdens industriproduksjon på over 20 prosent. Og sett over for eksempel en 25 års periode har Sovjet hatt en raskere økonomisk vekst enn USA. Men ser en bare på den ene sida, Sovjets økonomiske styrke, og ikke den andre sida, de indre svakhetene i nettopp denne økonomien, vil en lett komme til feilaktige konklusjoner, f.eks. vedrørende behovet for eksportmarkeder.

Men det er en enda viktigere grunn til å sette spørsmålstejn ved påstanden om Sovjets markedsbehov. Det går på at argumentasjonen over fullstendig ser bort fra hvordan økonomien er bygd opp og hvordan den virker. Så veit vi for eksempel at i Norge, som har en helt ube-

tydelig industriproduksjon i forhold til Sovjet, så spiller eksportindustrien en stor rolle. Norge eksporterer for nesten 25 prosent av landets bruttonasjonalprodukt. De tilsvarende andelene for USA er 5 prosent og for Sovjet 4 prosent.

Det er ikke noe eiendommelig ved dette. Norges økonomi er sterkt utenriksorientert, som tilfellet ofte er med små og mellomstore land med begrensa ressurser og produksjonsmuligheter. Både USA og Sovjet importerer og eksporterer forholdsvis lite, og det er heller ikke så forbausende, for begge land har store naturressurser og en allsidig produksjon innafor landas egne grenser. En må også ta i betraktning at Sovjet i store trekk har bibeholdt den økonomiske strukturen fra Stalin-tida som jo vokste fram under behovet for økonomisk sjølbergning. Og sjøl om denne politikken nå er definitivt forlatt, så påvirker likevel dette historisk skapte grunnlaget nåtidas økonomiske politikk.

Hva er det så som bestemmer størrelsen og innretninga på Sovjets utenrikshandel? I 1946 formulerte en vestlig analyse det ganske kort slik: «I det sovjetiske økonomiske systemet er eksporthandelen utelukkende et middel for å kunne betale for helt nødvendig import.» (Alexander Baykov, *Soviet Foreign Trade*, Princeton 1946.)

Under Stalin-tida var altså den sovjetiske eksporten i hovedsak innretta på å tjene planbestemte importbehov. Dette synet på sovjetisk handel har fram til i dag vært det rådende blant vestlige kjennere av sovjetøkonomien. I hovedtrekk mener jeg at det beholder gyldighet. For eksempel innbringer salget av olje, Sovjets viktigste eksportartikkel, rundt 50 prosent av Sovjets hard valuta-inntekter. Andre viktige eksportvarer er gull, naturgass, våpen, diamanter. Størrelsen på denne eksporten har i 70-åra ikke vært tilstrekkelig til å dekke valutabehovet for kjøp av vestlige maskiner, teknologi, korn med mer. Sovjets utenriksgjeld er nå på ca. 15 milliarder dollar.

Dette valutagapet er dekket opp gjennom kreditt. Sovjets hard valuta-gjeld er nå på ca. 15 milliarder dollar.

Vi er likevel nødt til å nyansere tradisjonelle oppfatninger av den sovjetiske utenrikshandelen en del. Slett ikke all eksport er for å skaffe valutainntekter. Våpeneksporten tjener sjølsagt politiske og militære mål, men økonomisk er den også nødvendig for å utnytte den store overkapasiteten i våpenindustrien (nemlig den overkapasiteten en makt må ha som forbereder seg på krigføring i stor skala).

Det er også klart at oljeforsyningene til Øst-Europa (og til Finland!) har betydning utover det å fungere som motytelser for maskiner og råvarer fra disse landa. Gjennom det såkalte kompleksprogrammet fra 1971 forsøker Sovjet å integrere alle Comecon-landa til en enhetlig økonomi dominert av Sovjet. Leveransene av olje og annen energi fungerer som et pressmiddel fra Sovjets side for å få disse landa til å akseptere Sovjets betingelser.

Sovjets kapitaleksport er forholdsvis liten, men den øker. 95 prosent av Sovjets eksport av produksjonsmidler går til land i den 3. verden og Comecon-land. Eksporten av sånne varer er gjerne knytta til langsiktige avtaler om råvareleveranser, avtaler som Sovjet bruker til å utbytte disse landa og skaffe seg svære profitter på. (Men for ikke å miste proporsjonene av sikte: Handelen med 3. verdens land tilsvarer 4 promille av Sovjets bruttonasjonalprodukt.)

Endelig skal det nevnes at vestlige eksperter har konstatert en viss økning i investeringene til den sovjetiske eksportindustrien, samt de industrier som forsyner eksportindustrien. Dette antyder en planbestemt økning av eksportindustriens rolle. Men ingen ting tyder på en så stor vekst i den sovjetiske eksporten at den vil få noen større virkning for den sovjetiske økonomien.

Konklusjonen på dette er altså at jeg mener fakta talar imot at det er mangelen på eksportmarkeder som gjør Sovjet så desperat etter nyoppdeling av verden. Behovet for eksportmarkeder spiller nok en viss rolle, men er på ingen måte avgjørende.

Bøker og tidsskrifter jeg har brukt:

«The USSR in the 1980s», Materiale fra et Nato-kollokvium, Brussel 1978. (Denne boka gir en god og veldokumentert innføring i aktuelle problemer i sovjetøkonomien.)

«The Soviet economy» av D.A. Dyker, London 1976. (Boka gir ei kortfatta framstilling av sovjetøkonomiens historie og organisasjon.)

«Russerne» av Hedrick Smith, Oslo 1978. (Denne allerede berømte framstillinga av sovjetsamfunnet i dag gir også et interessant innblikk i sider av sovjetøkonomien.)

Fra tidsskriftet «Problems of Communism»:

Nov. 78: «Western Technology in the Soviet Economy»

Sep. 77: «The Soviet Union: An energy crunch ahead?»

Time, 21. jan. 1980: Behandler virkninga av en amerikansk kornboikott.

Der Spiegel nr. 5/1980: Behandler bl.a. de politiske motsigelsene i Kreml, mellom «haukene» og «duene».

Radio Liberty Research (materiale om Sovjet kommer hver uke)

10.9.79: The principle of centralized planning is reinforced.

10.10.79: Pensioners to fill the gap in the Soviet work force.

16.11.79: Soviet economic growth slows.

Egil Fossum

Sovjets felttog Lynangrepet på Afghanistan

Julaften 1979 angrep sovjetiske styrker Afghanistan. På kort tid var hovedstaden og de fleste viktige byer og knutepunkter tatt. Ved årsskiftet hadde Sovjet drøye 50 000 mann i landet — en uke seinere nesten det dobbelte. Med denne invasjonen har en ny verdenskrig rykket nærmere.

Det kan ikke være tvil om at operasjonen var forbedret i flere måneder. Det kan heller ikke være tvil om formålet med okkupasjonen. Alt tyder på at Sovjet ønsker å gjøre Afghanistan til en framskutt militærbase nær det oljerike Gulf-området, og med muligheter til å trenge ned til Det indiske hav.

Selve felttoget kan deles inn i tre faser: Lynangrepet fra lufta natt til 25. desember, invasjonen med motorisert infanteri 29. desember og kampene etter at Karmal kom til landet 1. januar 1980. Felttoget er rikt på lærdommer om hvordan Sovjet hærtar et militært svakere land.

1. fase

Lynangrep fra lufta

Natta til 25. desember startet lynangrepet. Ei luftbru med Antonov-12 transportfly frakta en *luftlandedivi-*

---

sjon til Kabul. Troppene ble mottatt av sovjetiske «rådgivere» og afghanske femtekolonnister. De avvæpnet afghanske tropper, okkuperte flyplassen i Kabul og flybasen Bagram 4 mil lenger nord. De neste 3 dagene landet minst 350 sovjetiske fly på disse flyplassene med til sammen en luftlandedivisjon på 11 000 mann pluss støttevåpen. Etter å ha sikret seg flyplassene, stormet de sovjetiske styrkene Darulaman-palasset og henrettet Amin og familien hans. Deretter tok de radiostasjonen og andre viktige mål i Kabul som ble forsvart av afghanske hæravdelinger.

Før Radio Kabul var erobret meldte Radio Moskva at «CIA-agenten Hafizula Amin var styrtet, at Babrak Karmal hadde tatt over, og bedt sovjetiske styrker om hjelp». Denne meldinga ble senere gjentatt over Kabul Radio. Den 28. desember hadde Sovjet full kontroll over Kabul.

2. fase

Motorisert infanteri marsjerer inn

29. desember trengte en motorisert infanteridivisjon over grensa i vest. I byen Herat ble den møtt med folkeopprør. Folk gikk løs på de russiske panserkolonnene med stein, økser osv. Mange ble drept. Etter at byen var okkupert, fortsatte panserkolonnene sørover mot Kandahar.

En annen motorisert divisjon trengte inn i nord fra Termez mot Kabul og Bagrambasen. Samtidig ble det fløyet inn en ny luftlandedivisjon til Kabul. Dette frigjorde tropper til framstøt mot geriljastøttepunkter i fjellområdene i nord, og til forflytning til Irans og Pakistans grenser. Motoriserte avdelinger støttet av kamphelikoptre ble sendt for å erobre Jalalabad nær Khyberpasset.

Nyttårsaften hadde Sovjet 50—55 000 mann i landet: 2 luftlandedivisjoner, 2 motoriserte infanteridivisjoner og støttetropper, samt et stort antall jagerfly, transportfly og kamphelikoptre. På den russiske sida av grensen — i Uzbekistan og Turkmenistan — sto 4 divisjoner i reserve. Russiske styrker begynte å bygge befestninger og opprette garnisoner. Afghanske soldater og politi ble avvæpnet.

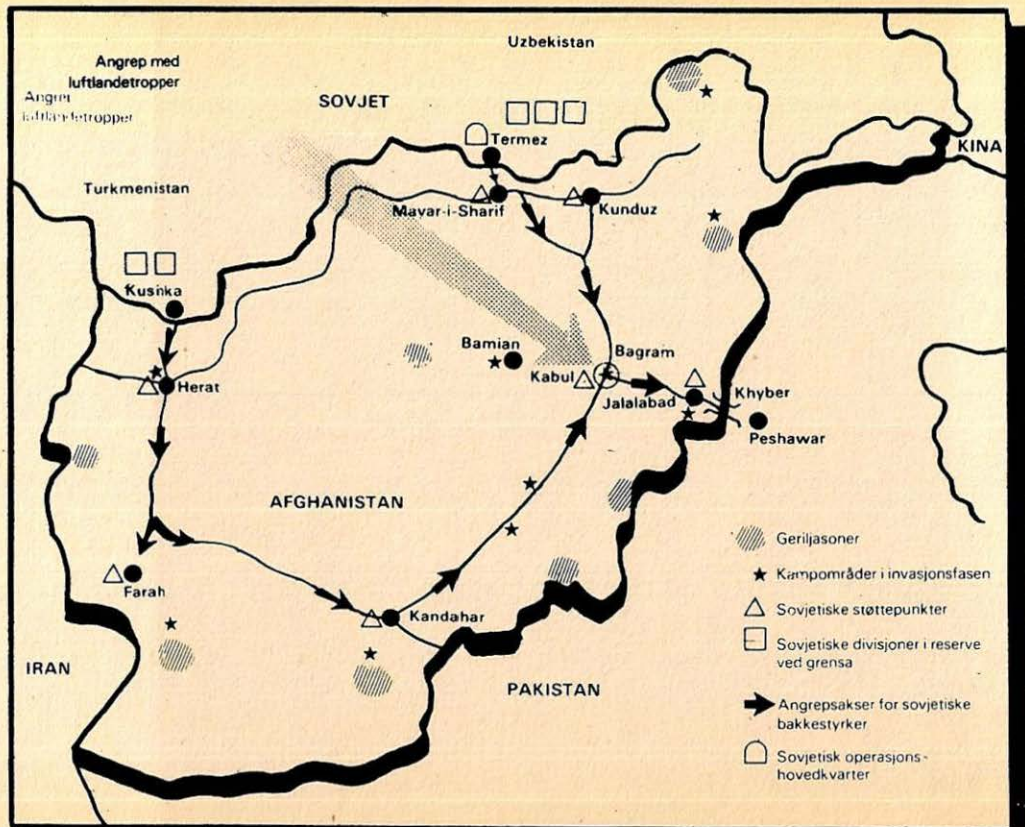
3. fase

Karmal kommer til landet

1. januar — 5 dager etter «utnevnelser» — ankom Karmal Kabul flyplass. I dagene som fulgte ble nye tropper fløyet inn fra Sovjet. I alt dreide det seg om 2 til 3 divisjoner. Sovjet hadde dermed mellom 80 og 100 000 mann i Afghanistan.

Det som kjennetegner denne fasen er *nye kamper* mot okkupasjonstroppene både fra geriljastyrker og patriotiske avdelinger av den afghanske hæren. Disse kampene besto dels i angrep på russiske panserkolonner og forsyningstransporter, dels i sovjetiske angrep for å «renske opp» i geriljasoner og fiendtlige afghanske hæravdelinger. Kampene mot geriljaen fant sted i de fleste landsdelene.

Det var også noen større trefninger. I Pule-Charky-garnisonen 8 km øst for Kabul drepte de afghanske soldatene alle de sovjetiske «rådgiverne». Deretter stengte de portene og forberedte seg på beleiring. Russiske tropper angrep med stridsvogner og erobret garnisonen etter hard motstand. En annen større trefning fant sted da russiske motoriserte infanteristyrker rykket fram mot Bamian nær Kabul. De ble angrepet av geriljastyrker. Mye tyder på at en rekke panserkjøretøyer ble ødelagt og at russerne måtte gjøre et midlertidig tilbaketog.

Omtrent slik går det an å rekonstruere felttoget etter avismeldingene. Det kan finnes mindre feilkilder, men hovedtrekkene er klare nok.

Lærdommene av Sovjets invasjon

Spørsmålet er nå hvilke lærdommer som kan hentes fra dette felttoget. Hva kjennetegner Sovjets angrepstaktikk og hva er deres muligheter for andre offensive operasjoner? Hva slags forsvar er det som duger — og særlig — hva duger ikke?

En modell for overfall

Afghanistan-felttoget viser hvordan Sovjet hærtar et mindre land gjennom et lynangrep:

— Luftlandetropper angrep hovedstaden for snarest å kunne kontrollere situasjonen politisk. I dette tilfelle ved å drepe statsjefen og fly inn en quisling.

— Flere motoriserte infanteridivisjoner gjennomførte en omfattende knipetangsmanøver fra nord mot hovedstaden, og fra sør. På denne måten sikret Sovjet seg de viktigste byene i landet og forsøkte å kontrollere kommunikasjonsnettet.

— Deler av hæren blei avvæpnet av «rådgivere» og afghanske femtekolonnister.

— Sovjets beste resultater i kampene mot geriljaen er oppnådd ved bruk av luftlandetropper flydd inn av helikoptre og støttet av kamphelikoptre. Det er tydelig at luftvernraketter er et stort savn for geriljaen. I det hele tatt er Sovjets luftmobile krigføring en taktikk det er viktig å trekke lærdommer av.

Geriljakampene

Geriljaangrepene i Afghanistan viser at angrep på panserkolonnene i flankene, etter prinsippet «slå til og flykt», er en effektiv måte å kjempe på. Etter at russerne tok byene og styrka kontrollen over veinettet, startet de «opprenskningsaksjoner» mot geriljaen i alle deler av landet. Men de har ikke greid å nedkjempe den. Overraskelsesbakhold, vanskelig terreng og ustabil vær har hemmet de mekaniserte Sovjet-troppene.

Det er geriljaen som har ytt mest effektiv motstand. Tross splittelse, dårlig utrustning og forsyningsvansker er det den som vil gi Sovjet banesåret til slutt. Det er også den som taktisk har vist seg mest effektiv. At Sovjet har hatt opp mot 2000 falne er en god start for det afghanske folket.

Den regulære hærens svakhet

Den regulære afghanske hæren råkete opp i større problemer. De patriotiske delene av den, som ikke ble avvæpnet av «rådgiverne», og femtekolonnister, motsatte seg invasjonstroppene. De ytte mange steder kraftig motstand, men som oftest fra en håpløs posisjon. De ble tvunget til å forsvare garnisoner og andre faste stillinger. Dette gjorde dem til et lett bytte for overlegne sovjetiske styrker, som omringet dem og nedkjempet dem.

Framtida vil vise at denne kampen vil få langvarig betydning, ikke minst politisk og moralsk. Men det er og en viktig lærdom at det fører til sammenbrudd og nederlag hvis invasjonforsvaret har en taktikk som går ut på å forsvare faste stillinger og befestninger til siste mann. Dette bør vær et tankekors for det norske invasjonforsvaret. Bevegelig krigføring, med tropper godt

---

utstyrt med anti-panservåpen og mobilt luftskyts, vil kunne tilføre en sovjetisk angriper betydelige tap før han setter seg fast.

Verden er svanger med krig

Krigen i Afghanistan viser Sovjets styrke. Det har bygd opp en kraftig offensiv kapasitet til å gjennomføre luftlandeooperasjoner. Det har en stor kapasitet til å følge opp med fullt mekaniserte hærenheter, og til å sette inn omfattende flystøtte.

Sovjet har minst 10 luftlandedivisjoner, hvorav 2 er satt inn i Afghanistan. Dette betyr at Sovjet har kapasitet til langt større slike operasjoner eller til flere mindre samtidig. I tillegg har landet marineinfanteriavdelinger som kan nyttes til angrep fra sjøen.

Sovjet har ikke begynt å trekke ut luftlandedivisjonene etter at infanteriet har kommet til. Strømmen av tungt utstyr til Afghanistan fortsetter. Store troppekonsentrasjoner er garnisonert ved Farah og Herat nær grensa til Iran. Dette betyr at de nå har muligheten til massive angrep over land på de strategisk viktige oljeområdene i Midt-Østen.

Afghanistan viser at den militære situasjonen, så vel regionalt som globalt, er svært labil. Og det har vist seg at det er Sovjets enorme konvensjonelle stridskrefter — ikke atomvåpnene — som er hovedproblemet. Det er den knusende sovjetiske overlegenheten i konvensjonelle styrker som er den avgjørende truselen mot verdens folk og nasjoner i dag.

Klassekampen 2. februar 1980

På de følgende sidene forteller vi litt om noen andre bøker fra Forlaget Oktober som vi tror vil interessere deg.

Bøkene får du i vanlige bokhandler, i Oktober-bokhandlene og hos Oktobers kommisjonærer over hele landet.

Du kan også bestille direkte fra forlaget.

Adressa vår er:

Forlaget Oktober
Boks 6514 Rodeløkka
Oslo 5

Slik er Sovjets hær

Sovjets hær — et tema som bare har interesse for ei liten gruppe militæksperter og høyere offiserer?

Nei. Den sovjetiske militærmakta er organisert for storkrig, krig om verdensherredømmet. Norge vil bli et av de første angrepsmåla for den sovjetiske hæren.

Det er nødvendig for vanlige folk å ha kunnskaper om denne hæren. Vil du være med på å forsvare landet mot et slikt angrep, må du vite mest mulig på forhånd.

I boka «*Slik er Sovjets hær*» finner du for første gang ei oversiktlig og populær framstilling av den sovjetiske hærens oppbygging, våpen og utstyr. Du får også rede på hvordan materiellet og styrkene vil bli brukt i et angrep på Norge.

Er det mulig å ta opp kampen mot en slik hær? Det er sannsynlig at den ordinære norske hæren vil bryte sammen etter forholdsvis kort tid. Kampen må fortsette etter prinsippene om folkekrig. Noen av disse prinsippene er presentert i boka. Den viser også hvordan de kan anvendes i en tenkt trefning mellom sovjetiske avdelinger og en norsk frigjøringsstyrke.

Boka er utstyrt med instruktive tegninger og fotos.

AKP(m-l)s militærpolitiske program

AKP(m-l) har omvurdert deler av militærpolitikken sin. Det skjedde på en landskonferanse seint på våren 1979. Faren for krig mellom supermaktene, og særlig for et sovjetisk angrep, øker raskt. Det er bakgrunnen for endringene.

Hovedlinjene i militærpolitikken fra prinsippprogrammet står ved lag. Omvurderingene gjelder partiets forhold til *forsvarsbevilgninger*, forholdet til *kvinnelig verneplikt*, og *vurderinga av NATO*.

Av innholdet:

- Krigsfaren øker
- Massene må forberede seg på nasjonalrevolusjonær folkekrig mot sosialimperialismen
- Vår holdning til det borgerlige militærapparatet i dag
- NATO og forsvaret av Norge
- Partiet må forberede seg sjøl og massene på krig

To aktuelle Michelet-romaner

Angrepet på Longyearbyen

er en roman om en ny verdenskrig. Scenen er Svalbard. Sovjetiske styrker går til angrep.

«Marion rusket i gutten.

Han satte seg opp i senga og så på henne.

Hun sa: «Krig. Det e krig.»

Han sa: «Ikke vas, Marion.»

Hun sa: «I Romania. Nedpå Balkan.»

Han sa: «Kor du tøve. Koffør har du vekt mæ? Vi har fri på Mekken på lørdagen.»

Men så ble han våken. Og han kjente at hele kroppen, særlig fingertuppene, liksom ble numne.»

Orions Belte

handler om tre karer om bord i den vesle skuta «Sandy Hook», på vei til «utilgjengelighetens øy» for å skyte en isbjørn eller to. Men på den øde Kvitøya har en av supermaktene plassert et hemmelig våpen. Mannskapet om bord på «Sandy Hook» kommer i kamp på liv og død med et sovjetisk helikopter.

Så følger vi karene og skuta gjennom ei handling som er den mest spennende Jon Michelet har satt på papiret.

Tar du forfatteren på ordet, får du virkelig grunn til å grøsse. Framtida blir mørkere. Du ser alvoret i Sovjets press mot det norske Svalbard. Lyspunktet er at det nytter å gjøre motstand. En liten nasjon kan stå imot overmakta.

Dag Solstads romaner om krigen i Norge

SVIK. Førkrigsår

handler om livet blant arbeidsfolk på Grünerløkka i Oslo de to siste åra før krigen velta inn over Norge i april 1940. Spania-kjemperne vender tilbake, vinterkrigen i Finland setter sinnene i kok, sosialdemokratene setter i gang en veldig kampanje mot kommunister i fagforeningene. Krigstruselen blir stadig mer overhengende. I skyggen av dette går livet sin gang, med store og små gleder og sorger — til alt blir forandret på ei natt og hver eneste en blir satt på prøve som aldri før i sitt liv.

KRIG. 1940

Tyskerne marsjerer i Oslo. Ungjenta Unni Johansen forbanner virkeligheten. Vil blendingsgardinene være for vinduene også ett år fra nå? Paal Berg har et ærend å utrette hos kongen. Nye krefter tar over i fagbevegelsen. Hva har den nye ledelsen å gjøre hos Quisling? Arbeiderguttene fra Grünerløkka er ved fronten, i Østfold, på Sollihøgda, ved Bjørgeseter, i hendene på krefter som har total kontroll over dem. De har meldt seg for å kjempe mot tyskerne, men er det deres krig?

Det er våren og sommeren 1940. Tyskerne er herrer i landet.

**SERIEN AVSLUTTES MED ET TREDJE BIND
HØSTEN 1980.**

Faren for en ny storkrig har økt med det sovjetiske overfallet på Afghanistan.

I en slik situasjon er det farligste av alt å sette seg ned og *vente* på krigen. Det er om å gjøre å skaffe seg innsikt i situasjonen, arbeide for å utsette, om mulig forhindre krigen — og bevare roen og fatningen også i tilfelle det verste skulle skje.

Denne boka er laget for å bidra noe til det. Den drøfter spørsmål som disse:

- Hvor nær er krigen — hva slags hendelser kan utløse en storkrig mellom Sovjet og USA?
- Hvilke erfaringer kan vi trekke av det sovjetiske angrepet på Afghanistan militært?
- Peker de indre problemene i Sovjet i retning av krig?
- Er USA i ferd med å ta igjen offensiven?
- Hvordan står Norge rusta til å svare på et sovjetisk angrep?
- Kan vi gi noe svar på hvordan folk bør forholde seg hvis det blir krig?